

VLAAMS PARLEMENT

ZITTING 1995-1996

5 JULI 1996

ONTWERP VAN DECREET

**tot vervanging van de artikelen 6 tot en met 6ter van de wet van 29 mei 1959
tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving,
tot opheffing van artikel 6quater van dezelfde wet en tot wijziging van artikel 5
van het decreet van 17 juli 1991 betreffende inspectie en pedagogische begeleidingsdiensten**

VERSLAG

**namens de Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid
uitgebracht door de heer René Swinnen**

Samenstelling van de commissie :

Voorzitter : de heer Gilbert Vanleenhove.

Vaste leden : de heer Jos De Meyer, mevrouw Mia De Schamphe-laere, de heren Erik Matthijs, Freddy Sarens, Gilbert Vanleenhove ;
de heer Roland Deswaene, mevrouw Marleen Vanderpoorten,
mevrouw Sonja Van Lindt ;

de heer René Swinnen, mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh,
de heer André Van Nieuwerkerke ;

de heren Pieter Huybrechts, Joris Van Hauthem ;

de heer Kris Van Dijck ;

de heer Ludo Sannen.

Plaatsvervangers :

mevrouw Sonja Becq, de heren Herman Candries, Paul Deprez,
mevrouw Maria Tyberghien-Vandenbussche, mevrouw Mieke Van
Hecke ;

de heren Ward Beysen, Karel De Gucht, André Denys ;

de heren Patrick Hostekint, Michiel Vandenbussche, Robert
Voorhamme ;

de heren Emiel Verrijken, Frans Wymeersch ;

de heer Christiaan Vandenbroeke ;

mevrouw Cecile Verwimp-Sillis.

Zie :

364 (1995-1996)

– Nr. 1 : Ontwerp van decreet + Addendum

– Nr. 2 : Amendementen

INHOUD

	Blz.
I. Inleiding door de heer Luc Van den Bossche, minister vice-president van de Vlaamse regering, Vlaams minister van Onderwijs en Ambtenarenzaken	3
II. Inleidende toelichting door de heer Ludo Sannen bij het voorstel van decreet	7
III. Vragen en opmerkingen van de leden	7
IV. Antwoord van de minister, met repliek van de leden	
1) Algemeen	18
2) Specifieke antwoorden met betrekking tot de eindtermen en de ontwikkelingsdoelen	19
3) Ruimte voor een eigen inbreng van de scholen en de mogelijkheid tot afwijking	21
V. Artikelsgewijze bespreking	22
VI. Eindstemming	24
Bijlage : hoorzitting	25

DAMES EN HEREN,

Uw Commissie besprak voorliggend ontwerp van decreet tijdens zijn vergaderingen van 26 juni en 1 en 2 juli 1996. Conform artikel 20/2 van het reglement van het Vlaams Parlement, verliep de bespreking in samenhang met het voorstel van decreet van mevrouw Cecile Verwimp-Sillis en de heer Ludo Sannen houdende wijziging van de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving (Stuk 344(1995-1996)-Nr.1).

De bespreking verliep tevens in samenhang met het ontwerp van decreet tot bekrachtiging van de eindtermen en de ontwikkelingsdoelen van de eerste graad van het secundair onderwijs (Stuk 365(1995-1996)-Nr.1).

Ter voorbereiding van de bespreking van deze ontwerpen van decreet organiseerde uw Commissie op dinsdag 25 juni 1996 een hoorzitting met de betrokkenen uit de sector. Een Beknopt Verslag van deze hoorzitting werd als bijlage bij dit verslag opgenomen.

I. Inleiding door de heer Luc Van den Bossche, minister vice-president van de Vlaamse regering, Vlaams minister van Onderwijs en Ambtenarenzaken

De minister verklaart dat de twee ontwerpen van decreet die nu voorliggen niet los van elkaar beschouwd kunnen worden. Het ene ontwerp voorziet in een juridisch instrumentarium voor het begrippenarsenaal van eindtermen en ontwikkelingsdoelen voor de eerste graad van het secundair onderwijs – Stuk 364 – het andere strekt ertoe het besluit van de Vlaamse regering van 20 juni 1996 houdende de eindtermen en ontwikkelingsdoelen voor de eerste graad secundair onderwijs te bekrachtigen. Juridisch logisch gaat het eerste ontwerp voor het tweede in de mate dat in het tweede begrippen zoals ontwikkelingsdoelen voor de B-stroom en vakoverschrijdende eindtermen worden gehanteerd die tot dusver nog niet zijn opgenomen in de schoolpactwetgeving.

Het concept van eindtermen werd ingevoerd bij het inspectiedecreet van 17 juli 1991. Van wezenlijk belang was hier de gewijzigde opvatting inzake kwaliteitsbewaking en de rol van de inspectie ten aanzien van de scholen. Met dit inspectiedecreet werd een harmonische verhouding tussen de onderwijsverstrekkers en de overheid vastgelegd.

De decreten van 22 februari 1995 bekrachtigden de eindtermen voor het lager onderwijs en de ontwikkelingsdoelen voor het kleuteronderwijs. Het begrip ‘ontwikkelingsdoelen’ werd toen ingevoerd en decretaal verankerd.

Een nieuw begrippenarsenaal en dito benadering van de rol van de overheid groeide tijdens de besprekingen die tot de redactie van de huidige decreten hebben geleid.

Een vast gegeven sedert 1991 is de versterkte maatschappelijke positie van de school : het correct uitvoeren van haar maatschappelijk mandaat resulteert in het recht op het uitreiken van getuigschriften met civiel effect.

Met het oog op de specifieke taak van de overheid heeft de decreetgever in 1991 bepaald dat eindtermen zouden worden geformuleerd en dat de inspectie zou toezien op de eerbiediging van de erkennings-, financierings- en subsidiëeringsvoorwaarden en bovendien het realiseren van de eindtermen zou bewaken.

Van zodra werk werd gemaakt van het concreet formuleren van eindtermen is duidelijk geworden dat het vooropstellen van te bereiken minimumdoelstellingen niet zonder meer eenvormig kan worden uitgewerkt. De specifieke leerlingenkenmerken in het kleuteronderwijs, het buitengewoon onderwijs en van sommige leerlingengroepen in het secundair onderwijs laten niet toe de bereikbaarheid van minimumdoelstellingen voor de betrokken leerlingengroep voorop te stellen. Het meten van bereikte resultaten van dergelijke doelstellingen – produktcontrole – wordt delicaat, soms zelfs onmogelijk geacht : het eigene van de leerlingengroep zou dan immers genegeerd worden. Dergelijke na te streven doelstellingen worden onderscheiden van de eindtermen : ze worden dan ook anders benoemd, nl. ontwikkelingsdoelen.

De noodzaak van ontwikkelingsdoelen liet zich ook voor het secundair onderwijs voelen. Inzonderheid heeft die noodzaak betrekking op de leerlingen die in de eerste graad van het secundair onderwijs instromen zonder een getuigschrift Basisonderwijs of voor wie de drempel van een eerste gemeenschappelijk leerjaar te hoog blijkt te liggen. De structuur secundair onderwijs voorziet voor deze leerlingen een apart leerjaar, nl. het zgn. 1ste leerjaar B.

De meeste van deze leerlingen stromen verder naar het beroepsvoorbereidend leerjaar. Beide leerjaren vormen de zgn. B-stroom.

Een andere belangrijke evolutie sedert 1991 betreft de opdeling van eindtermen en ontwikkelingsdoelen in zgn. vakgebonden en vakoverschrijdende eindtermen/ontwikkelingsdoelen. Toen de Dienst voor Onderwijsontwikkeling zijn voorstellen eerst voor het basisonderwijs, later voor de eerste graad van het secundair onderwijs bekend maakte, bleek bij de publieke opinie een grote waardering voor de poging om ook een aantal maatschappelijk noodzakelijke minimumdoelstellingen helder te formuleren die niet ondergebracht kunnen worden binnen de klassieke (onderwijskundige) indeling in leergebieden (basisonderwijs) of vakken (secundair onderwijs). Zowel de SERV als de Bond voor grote en jonge gezinnen hebben in hun recente adviezen op het belang van deze vakoverschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen gewezen.

Het ontwikkelen van vakoverschrijdende eindtermen/ontwikkelingsdoelen voor de eerste graad secundair onderwijs heeft de discussie opnieuw toegespitst op de essentie van het eindtermenconcept m.n. het maatschappelijk noodzakelijk geachte minimum. Ten aanzien van de ambitieuze eerste voorstellen van de Dienst voor Onderwijsontwikkeling werden wel kritische vragen gesteld vanuit dit standpunt. Binnen de VLOR hebben werkgroepen van onderwijsdeskundigen de voorstellen kritisch geanalyseerd en werden die eindtermen geschrapt die – hoewel ze als zodanig ongetwijfeld zinvol worden beoordeeld – niet als een maatschappelijk minimum kunnen worden benaderd.

Ten slotte trad er een differentiatie op binnen het begrip eindtermen zelf, enerzijds ten aanzien van de rol van de school, anderzijds ten aanzien van de kwaliteitsbewakende rol van de inspectie.

In het ontwerp van decreet dat nu voorligt, worden vanuit deze belangrijke conceptuele evoluties de noodzakelijke juridische nuanceringen uitgewerkt. Zonder dat de concepten wezenlijk worden gewijzigd, worden wel de noodzakelijke verfijningen in het begrippenapparaat aangebracht.

Algemeen kan worden gesteld dat deze verfijningen de autonomie van de onderwijsverstrekker bekrachtigen en verdui-

delijken. Ten aanzien van de inspectie leiden zij tot een meer concrete omschrijving van wat inzake controle op eindtermen en ontwikkelingsdoelen mag worden verwacht.

De controle met betrekking tot vakgebonden eindtermen en ontwikkelingsdoelen neemt de goedgekeurde leerplannen als referentiedocument. Deze controle kan zowel retrospectief als prospectief zijn.

Uit de bepaling van eindtermen blijkt ook dat de logische samenhang tussen doelstellingen inzake kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes gerespecteerd wordt. De attitudes die bij de leerling via het onderwijsproces tot ontwikkeling worden gebracht kunnen niet als zodanig gemeten en/of vastgesteld worden. Ten aanzien van de school kan geen eis inzake het bereiken ervan door de leerling gesteld worden. Wel kan gesteld worden dat attitudinale eindtermen worden nagestreefd. De controle m.b.t. vakoverschrijdende eindtermen/ontwikkelingsdoelen kan (per definitie) niet leiden tot een identieke aanpak als voor vakgebonden eindtermen/ontwikkelingsdoelen. De school kiest immers volledig vrij en afhankelijk van haar eigen visie en project voor de meest aangepaste wijze van realiseren. Controle moet zich daarom toespitsen op de opdracht van de school m.b.t. het nastreven van vakoverschrijdende eindtermen/ontwikkelingsdoelen : kan de school waarborgen bieden dat de vakoverschrijdende eindtermen /ontwikkelingsdoelen worden nagestreefd ? Die waarborgen kunnen tot drie herleid worden :

- elke school dient ten aanzien van deze vakoverschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen een expliciete visie te ontwikkelen ;
- deze visie dient toegankelijk te zijn voor de onderwijsparticipanten ;
- de leerkrachten dienen vertrouwd te zijn met deze visie.

De overheid wenst geen formele bepalingen uit te vaardigen met betrekking tot de wijze waarop de school deze visie expliciteert en toegankelijk maakt. Wel verwacht zij dat scholen kunnen aantonen dat ze er vanuit hun eigen planning werk van maken. Dat impliceert dus ook dat de scholen de afzonderlijke vakoverschrijdende eindtermen – met eerbiediging van de verschillende grote indelingen – op een integrerende wijze kunnen benaderen.

Wat de concretisering van de bewakende rol van de inspectie betreft, heeft de decreetgever zich bewust onthouden van uitgeschreven procedurele voorschriften. Net zoals de onderwijsverstrekkers over een grote mate van autonomie beschikken bij het realiseren van hun opdracht, zo ook kan de overheid autonoom de methodes kiezen die ze – met eerbiediging van de limieten die door de decreetgever werden gesteld – nuttig acht om zich op een professioneel verantwoorde manier te informeren. Geregelde contacten tussen de inspectie en de onderwijsverstrekkers – een zogenaamd overlegplatform – kunnen een ondersteunende invloed hebben bij de implementatie van de door de inspectie gehanteerde – nieuwe – controle-instrumenten.

Aansluitend hierbij moeten de limieten die door de decreetgever met betrekking tot opdrachten van de inspectie zijn gesteld, in herinnering worden gebracht :

- de inspectie zal zich onthouden van een evaluatie van het onderwijspersoneel ;
- de inspectie zal zich onthouden van een beoordeling van de pedagogische methoden ;

– bij haar beoordeling zal de inspectie de eigenheid van het pedagogisch project ten volle respecteren ;

– de beoordeling van scholen met het oog op het verlenen van de erkenning kan onder geen beding aanleiding geven tot het vergelijken van scholen.

Tot hier enkele beschouwingen over het eerste ontwerp van decreet.

Het tweede ontwerp van decreet bekrachtigt de eindtermen die door de Vlaamse regering op 20 juni 1996 werden goed gekeurd.

De lijst met eindtermen en ontwikkelingsdoelen werd in een eerste fase ontworpen door de Dienst voor Onderwijsontwikkeling, dit in toepassing van artikel 9, § 1 van het decreet van 17 juli 1991 betreffende de inspectie en pedagogische begeleidingsdiensten. Haar ontwerp werd gefinaliseerd in december 1993. De lijst werd verder in de Raad voor het Secundair Onderwijs van de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR) besproken. Verschillende VLOR-werkgroepen bespraken en amendeerden de voorstellen per vak en per vakoverschrijdend gebied, rekening houdend met de conclusies van het maatschappelijk debat. Als resultaat van de bespreking op de Raad voor het Secundair Onderwijs van de VLOR werd een tussentijds advies gegeven op 21 maart 1995.

Op 25 september 1996 meldde de VLOR een aantal knelpunten, waaronder de haalbaarheid van en de controle op de eindtermen en ontwikkelingsdoelen de belangrijkste waren.

Op kabinetsniveau werd een werkgroep geïnstalleerd waarin naast vertegenwoordigers van de inrichtende machten ook de VLOR participeerde. Na een vijftal vergaderingen werd volledige overeenstemming gevonden inzake deze knelpunten. Op grond van deze overeenkomst besliste de Raad Secundair Onderwijs van de VLOR op 23 januari 1996 haar werkzaamheden opnieuw op te nemen.

In vijftien vakgebonden en vakoverschrijdende werkgroepen werd getoetst in hoeverre het bereiken van de betrokken eindtermen voor 75% van de totale Vlaamse leerlingpopulatie bereikbaar is.

Op 30 april 1996 keurde de VLOR haar advies goed.

De in de bovengenoemde kabinetswerkgroep gemaakte afspraken werden alle min of meer expliciet in dit advies opgenomen. Vooral werden er aparte leerdoelen opgesteld voor de A en voor de B-stroom – eerste leerjaren B en beroepsvoorbereidend leerjaar : na te streven en te bereiken eindtermen in de A-stroom, na te streven ontwikkelingsdoelen in de B-stroom. Daarnaast werd nog een bijkomende reductie doorgevoerd tot 391 eindtermen, waarbij vooral in de vakoverschrijdende eindtermen – “leren leren”, “gezondheidsopvoeding”, “milieuopvoeding” en “burgerzin” – werd gesnoeid.

De minister besluit dat het de bedoeling is dat de beide hier voorliggende ontwerpen van decreet de kwaliteit van ons onderwijs in niet geringe mate ten goede zullen komen. De bekrachtiging ervan zal tevens leiden tot een transparanter visie op de kerntaken van de scholen. Eindtermen en ontwikkelingsdoelen zullen voor alle belanghebbenden, leerkrachten en directies zo goed als ouders en leerlingen, een herkenbaar referentiekader vormen waarbinnen het onderwijs van de eenentwintigste eeuw gestalte zal krijgen.

II. Inleidende toelichting door de heer Ludo Sannen bij het voorstel van decreet

De spreker beklemtoont in de eerste plaats dat zijn fractie het principe van de eindtermen op zich niet ongenegen is. Zijn fractie wenst echter aan scholen met een eigen pedagogisch project de vrijheid laten om van de eindtermen af te wijken, zij het onder zeer stringente voorwaarden : na advies van de VLOR, goedkeuring door de regering en eventueel zelfs bekrachtiging door het Vlaams Parlement. Het voorstel van decreet wil daar aan tegemoet komen.

III. Vragen en opmerkingen van de leden

– Een *eerste lid* beklemtoont in de eerste plaats dat de VLD voorstander is van een kwaliteitscontrole in het onderwijs en dat de eindtermen daartoe een middel kunnen zijn. Zowel de vakgebonden als de vakoverschrijdende eindtermen zijn zeker en vast waardevol als principe. De eindtermen en ontwikkelingsdoelen zullen op herkenbare wijze in het leerplan worden opgenomen en de pedagogische vrijheid en de vrijheid van de inrichtende machten om de lessenroosters en de leerplannen vast te stellen, worden bevestigd. Dat vindt de fractie van de spreker positief. Alleen de manier waarop één en ander wordt uitgewerkt en voorgesteld, is voor haar partij niet altijd even evident.

In de eerste plaats heeft de fractie haar bedenkingen bij de volgorde van de decreten : ware het niet logischer eerst het globale concept voor gans het secundair onderwijs uit te werken, dan de eindtermen derde graad secundair onderwijs vast te leggen en vervolgens af te zakken naar de tweede en eerste graad ?

Op de hoorzitting is gebleken dat iedereen zich nu reeds bewust is van de belangrijke evaluatie die zal moeten uitmaken of de eindtermen eerste graad haalbaar zijn voor 75 percent van de leerlingen. Hier en daar lijkt men immers met de natte vinger gewerkt te hebben.

De eindtermen eerste graad – en gelukkig zijn het maar minimumdoelen – komen voor sommige vakken zeer ambitieus over. Zowel wat inhoud als wat hoeveelheid betreft. De eindtermen moeten immers gehaald worden door 75 percent van een zeer heterogene groep leerlingen met zowel potentiële ASO, TSO, BSO als KSO-leerlingen. Bovendien stelt de haalbaarheid zich nog explicieter in scholen met een zwakke populatie. Weliswaar kan de inspectie oordelen naargelang het karakter en naargelang deze populatie, maar : op basis waarvan ? Welke zullen in deze gevallen de normen zijn ? Wanneer wordt een school echt een zwakke school ?

Bij de hoorzitting was er op een bepaald moment enige tegenspraak tussen vertegenwoordigers van verschillende organisaties over de ruimte die eindtermen laten aan scholen. Regelmatig wordt er immers op gedrukt dat eindtermen slechts minimumdoelen zijn en globaal geformuleerd zodat zij voldoende ruimte laten voor eigen invulling en aanvulling. Anderzijds zei iemand dat eindtermen per vak door een vakwerkgroep werden opgesteld en dat elke vakwerkgroep zijn eigen eindtermen wenst te benadrukken en soms overaccentueert. Op die manier blijft er juist erg weinig ruimte voor de school om zelf aanvullingen te verzorgen en accenten te leggen. Zo gaat volgens de partij van de spreker het eigen karakter van de school meer en meer verloren, wat zij betreurt.

De vakoverschrijdende eindtermen hebben onmiskenbaar een pedagogische meerwaarde. Zij maken het onderwijs hedendaagser, realistischer en relevanter. Ze worden overigens in het bedrijfsleven erg gewaardeerd. Het kunnen leren en het geïntegreerd werken in een snel verouderende samenleving wordt immers elke dag belangrijker in onze industriële en dienstensector. Wellicht is de haalbaarheid van de vakoverschrijdende eindtermen moeilijker meetbaar, maar dit weegt alleszins niet op tegen de aanzienlijke meerwaarde die zij aanbrengen.

De combinatie tussen de vakgebonden eindtermen en de vakoverschrijdende eindtermen kan in alleszins één geval wel erg zwaar wegen. De spreker bedoelt dat de eindterm geschiedenis sowieso reeds zeer ambitieus is voor een eerste graad. Als men daarbij incalculeert dat een groot deel van de vakoverschrijdende eindterm 'opvoeden tot burgerzin' door de leerkracht geschiedenis zal moeten waargemaakt worden, en dat een groot deel van de vakoverschrijdende eindtermen ook cognitief van aard zijn, dan besluit de spreker dat de leerlingen op het einde van de eerste graad wellicht van veel, wat de geschiedenis en de democratie aangaat, zullen gehoord hebben, maar dat het dan ook daar zal bij blijven. Ze zullen van veel heel weinig weten. En de spreker dacht niet dat het de bedoeling van deze eindtermen was om oppervlakkigheid na te streven, noch in vakkennis, noch in de vorming van burgers om te kunnen leven in een democratische samenleving.

De partij van de spreker verheugt zich overigens ook over de geherwaardeerde rol van de klasseraad, wat eigenlijk de herwaardering van de rol van de leerkracht inhoudt.

De partij pleit er wel voor dat in uitzonderlijke omstandigheden afwijkingen op dit decreet kunnen toegestaan worden met het oog op het vergroten van de onderwijsvrijheid. Daarom zal zij het amendement dat in die zin werd ingediend steunen.

– Een *tweede lid* verklaart dat met de voorliggende ontwerpen van decreet weer een aantal belangrijke hoekstenen van het nieuwe onderwijslandschap zijn gelegd. De eindtermen die straks naar alle waarschijnlijkheid zullen goedgekeurd of beter bekrachtigd worden, zijn het resultaat van een lange en niet altijd gemakkelijke procedure die moet leiden tot een fijnmazige consensus tussen de onderwijsverstrekkers enerzijds en het Vlaamse beleid anderzijds.

Als de spreker de heer Toon Boone tijdens de hoorzitting goed heeft begrepen, meent hij te mogen stellen dat het grootste onderwijsnet het voorliggend ontwerp nog net kan aanvaarden, maar dat ook niets meer kan toegevoegd worden inzake uitbreiding van de eindtermen en ontwikkelingsdoelen of een verscherping van de controlerende functie ervan.

De eindtermen en ontwikkelingsdoelen van de eerste graad vervullen inhoudelijk en chronologisch een zeer belangrijke scharnierfunctie tussen het basisonderwijs aan de ene kant en de zogenaamde bovenbouw van het secundair onderwijs aan de andere kant.

De verfijning van de eindtermen en ontwikkelingsdoelen in vakgebonden, attitudinale en vakoverschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen en het onderscheid van eindtermen en ontwikkelingsdoelen als kwaliteits- en controle-instrument gekoppeld aan de indeling van de leerlingenpopulatie in A- en B-stromen betekenen ongetwijfeld een versterking van het instrumentarium dat de onderwijsverstrekkers, de inspectie en de beleidsmensen moet in staat stellen om een realistisch

lange termijndenken inzake onderwijskwaliteit en controle op deze kwaliteit gestalte te geven.

De partij van de spreker kan zich in de voorliggende decreten inschrijven. Zijn verdere tussenkomst zal vooral bestaan uit een aantal beschouwingen over de eindtermen, zowel inhoudelijk, als als beleids- en controle-instrument.

Eindtermen en ontwikkelingsdoelen zijn niet vreemd meer. In 1991 werd het principe van de eindtermen ingeschreven in het decreet betreffende de inspectie en pedagogische begeleidingsdiensten. In 1995 maakte men voor het eerst kennis met concrete eindtermen en ontwikkelingsdoelen toen deze voor het basisonderwijs vastgelegd werden. Vandaag liggen de minimumdoelstellingen voor de eerste graad van het secundair onderwijs voor.

Zoals enigszins verwacht is de discussie in het secundair onderwijs nog meer dan in het basisonderwijs over de rol van de overheid gegaan. In een situatie waarbij meer autonomie op het lokale vlak ligt, is het nodig dat de rol van de overheid en de opdracht van de scholen voor ieder duidelijk omschreven zijn. De eindtermen formuleren welke kennis, vaardigheden, inzichten en houdingen minimaal noodzakelijk zijn voor bijna alle leerlingen in de hedendaagse samenleving. Daarbij zijn fundamentele keuzes gemaakt. Er werd onder meer gekozen om de verlangens van de maatschappij niet te beperken tot het cognitieve of het meetbare alleen. Er wordt ook vastgelegd welke waarden en houdingen van de leerlingen worden verwacht. Het opnemen van attitudes in de eindtermen heeft wel aanleiding gegeven tot heel wat discussie. Ook de vakoverschrijdende eindtermen werden niet zonder meer aanvaard. Dat zal wellicht – gezien onze specifieke geschiedenis en visie op onderwijsvrijheid – veel te maken hebben met de argwaan tegenover elk staatsingrijpen in het onderwijs en met de angst voor het vreemde, het nieuwe, de verandering.

Het is nochtans eigen aan onderwijssystemen dat ze enerzijds de door de gemeenschap essentieel geachte kennis, vaardigheden en waarden overdragen én anderzijds ruimte bieden aan de culturele diversiteit die zich binnen elke samenleving rond die gemeenschappelijke kern ontplooit. Daardoor worden zij altijd geconfronteerd met de onvermijdelijke spanning tussen de bevestiging van het gemeenschappelijke en de erkenning van de diversiteit. Elke generatie moet ernaar streven om in haar onderwijssysteem een zo goed mogelijk evenwicht te vinden tussen die tegenstrijdige aspiraties.

Vandaag stelt dat probleem zich op een bijzonder acute wijze. Hoewel het moeilijk is om het wetenschappelijk hard te maken, hebben heel wat mensen de indruk dat de diversiteit van waarden, opvattingen en levenswijzen binnen onze maatschappij sterk is toegenomen. In elk geval manifesteren de aanwezige verschillen zich zelfbewuster en zelfzekerder. Het zichtbaarder worden van deze grote verscheidenheid valt nu samen met de terugtrekkende houding van de overheid. Die tendens naar meer bewegingsruimte en meer autonomie voor de lokale scholen was wel gewenst na de overdreven centrale sturingsdrang en bureaucratisering uit het recente verleden.

De slinger mag echter niet te ver naar de andere kant doorslaan. De samenleving mag niet in haar eigen diversiteit verdrinken. Een samenleving heeft immers behoefte aan een gedeelde opvatting over wat een goede samenleving is. Zij moet kunnen steunen op gedeelde opvattingen over wat waardevolle houdingen, vaardigheden en kennis zijn. Het onderwijs is één van de middelen waarmee die gemeenschappelijke grondslag van opvattingen moet worden gelegd. Het onderwijs moet de culturele diversiteit van zijn samenleving weerspiegelen en die diversiteit als een bron van rijkdom laten

bloeien maar het heeft ook een collectieve opdracht. De autonomie van de scholen moet daarom gekaderd worden in een gemeenschappelijke consensus over de kernopdracht die gemeenschappelijk is aan alle onderwijsinstellingen.

Dat er in onze pluralistisch samenleving geen volledige consensus bestaat over waarden is evident. De afwezigheid van een perfecte consensus impliceert echter geenszins dat binnen de samenleving het verschil tussen goed en slecht volkomen relatief is. De kern van gemeenschappelijke waarden is misschien breder dan doorgaans wordt aangenomen. Een groot deel van de verschillen situeert zich immers niet zozeer op het niveau van de waarden zelf, maar op dat van de normatieve specificatie en de implementatie in concrete situaties.

De druk om de eindtermen te beperken tot het meetbare, zeg maar het cognitieve, en de attitudes en waardenvorming over te laten aan de invulling door de netten in de leerplannen, was dan ook groot. Als de overheid echter niet duidelijk maakt dat zij ook belang hecht aan bepaalde attitudes en waarden, is het risico groot dat scholen zich concentreren op het direct meetbare, op de korte termijn-doelstelling. Dan verglijdt men naar een systeem waarin lesgeven herleid wordt tot voorbereiden op toetsen. Om een stevige voedingsbodem te bieden voor de voortdurende vorming van elke leerling als mens, moet de overheid de klemtoon leggen op een brede en harmonische basisvorming.

De problematiek van de waardenvorming kan niet worden beperkt tot de lessen godsdienst en moraal, hoewel deze daar een bijzondere rol in spelen. Observeren, redeneren, afwegen in het licht van waarden, criteria leren hanteren in concrete situaties, die competenties kunnen slechts worden ontwikkeld als de ethische aspecten van verschillende problemen worden belicht. Waardenvorming is daarom in essentie vakoverschrijdend.

Vanuit de maatschappij is er voor de vakoverschrijdende eindtermen grote waardering. Voor de maatschappij vervullen ze drie functies : 1. ze maken van de secundaire school minder een vakkenschool ; 2. ze slaan de brug tussen school en maatschappij en 3. ze zijn een antwoord op belangrijke vormingsbehoeften. De maatschappij waardeert vooral dat de eindtermen een harmonische vorming benadrukken zonder de kennisoverdracht te verwaarlozen.

Het wordt inderdaad belangrijker dat het onderwijs in de basisvorming zich in grotere mate, over de verschillende vakken en disciplines heen, richt op de wijze waarop kennis en vaardigheden kunnen worden aangewend bij het oplossen van concrete problemen. De aandacht dient daarbij zeker niet alleen te gaan naar de problemen die zich stellen in de sfeer van de economische produktie of beroepsuitoefening, maar ook naar de dagdagelijkse problemen van leven en samenleven in de hedendaagse maatschappij. Om de aandacht te vestigen op competenties die specifieke vakken of disciplines overschrijden, kunnen verschillende middelen zoals bijvoorbeeld projectonderwijs en vakoverschrijdende thema's worden aangewend. De doelstellingen van de basisvorming kunnen daarom niet worden gevat via uitsluitend vakspecifieke eindtermen. Het resultaat van het onderwijs moet meer zijn dan de optelsom van de competenties die in de verschillende vakken worden gerealiseerd. Ook de onderwijsmethoden zullen afgestemd moeten worden op vakoverschrijdende doelstellingen betreffende kennis, vaardigheden en attitudes, maar dat is een verantwoordelijkheid van de netten en de scholen zelf.

De partij van de spreker beseft dat het nader specificeren van die gemeenschappelijke kern of consensus geen gemak-

kelijk opdracht is. De specificatie van gemeenschappelijke doelstellingen in termen van minimale eisen betreffende kennis, vaardigheden, houdingen en waarden kan nooit precies voorschrijven wat in de scholen moet worden gedaan en dient dat derhalve ook niet te proberen. De gemeenschappelijke doelstellingen zijn slechts haalbaar als ze minimaal zijn. Niet alleen de samenleving, maar ook de school zelf heeft er trouwens alle belang bij dat een forum gecreëerd wordt waar wederzijds, tussen school en maatschappij, kan gedebatteerd worden over wat minimaal kan en moet verwacht worden. De school kan dan ook met recht ingaan tegen de overbevraging.

Voor een samenleving als de onze is het zonder meer minimaal nodig dat op een school een aantal vaardigheden – lezen, schrijven, probleemoplossen, ... – en attitudes – kritische zin, solidariteit, ... – grondig geoefend en verworven worden. Maar de wenselijkheid van dergelijke leerdoelen is wellicht groter dan de haalbaarheid van het bewerkstelligen en vooral van het objectief evalueren ervan. Het is niet eenvoudig om criteria en instrumenten te vinden om maatschappelijk aanvaardbaar te controleren of de school ook in deze optiek haar werk gedaan heeft.

Het heeft de partij van de spreker dan ook niet verwonderd dat het onderwijsveld zich vooral daarover zorgen heeft gemaakt. Voor ons sterk vakgebonden secundair onderwijs is het inderdaad een hele opgave om vakoverschrijdende eindtermen waar te maken.

De controle van de vakoverschrijdende eindtermen wordt daarom toegespitst op de waarborgen die de school biedt in het nastreven van deze minimumdoelstelling : met name

1. de school dient ten aanzien van de vakoverschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen een expliciete visie te ontwikkelen ;
2. deze visie dient toegankelijk te zijn voor de onderwijs-participanten, met andere woorden alle participanten moeten vooraf ingelicht worden over deze visie ;
3. de leerkrachten dienen vertrouwd te zijn met deze visie.

De overheid wenst geen formele bepalingen uit te vaardigen met betrekking tot de wijze waarop de school deze visie expliciteert en toegankelijk maakt. Wel verwacht zij dat scholen kunnen aantonen dat ze er vanuit hun eigen planning werk van maken.

Toch hoopt de partij van de spreker dat de scholen het bij het verduidelijken van hun visie niet laten bij een loutere opsomming van belangrijke geachte waarden, van principes en wenselijkheden. De inspanning zou verder moeten gaan dan het opsommen van een reeks abstracte termen. Scholen zouden erin moeten slagen om duidelijk aan te geven hoe de waarden die aan de vakoverschrijdende eindtermen ten grondslag liggen, het onderwijs beïnvloeden, hoe die waarden verband houden met de gekozen stijl van schoolbestuur en op welke manier zij verband houden met de gedragsnormen die worden afgesproken. Die banden moeten niet alleen duidelijk zijn voor de schooldirectie en de leerkrachten, maar ook voor de leerlingen en hun ouders. Eigenlijk gaat het hier over de vorming van een schoolcultuur. Als men wil dat de school uitgroeit tot een echte gemeenschap, volstaat het niet waarden als abstracte principes te verwoorden in een folder of een lessenreeks.

Meteen wijst de spreker hierbij op het ontbreken van de Europese dimensie in de eindtermen. Een deel van de beslissingen wordt nu niet meer op het niveau van de natiestaat of de regionale gemeenschap genomen, maar is naar het Euro-

pese niveau verschoven. Zo'n ontwikkeling is niet louter politiek of wettelijk. Zij veronderstelt een verandering in gevoelens. Het lijkt de fractie van de spreker dan ook noodzakelijk dat scholen mee hun steentje bijdragen aan de vorming van een Europese identiteit. De basisvorming moet immers alle burgers in staat stellen om zich de globale onderlinge verhoudingen die hun leven voor een deel beheersen, concreet voor te stellen.

De overheid is er zich van bewust dat het verwerken in het onderwijsproces van vakoverschrijdende eindtermen de scholen voor een nieuwe uitdaging plaatst. Gezien de innovatie, krijgen de scholen dan ook de kans om te groeien in dit proces. De ingeschreven gedoogperiode wil dit mogelijk maken. Tijdens deze periode zullen slechts bij manifest negeren of verdagen van deze opdracht sancties getroffen worden. Vermits de attitudes die via het onderwijsproces bij de leerlingen tot ontwikkeling gebracht worden, niet als zodanig gemeten kunnen worden, worden op dat vlak geen sancties voorzien. Wel kan gesteld worden dat de attitudinale eindtermen worden nagestreefd.

Met de verfijningen inzake de controle en de sancties is de regelgeving betreffende de eindtermen er wel wat ingewikkelder op geworden. Belangrijker is echter dat er een evenwicht is bereikt tussen het standpunt van de overheid die het maatschappelijk noodzakelijk geachte minimum moet formuleren en controleren en het standpunt van het onderwijsveld dat die minimale verwachtingen zal moeten realiseren.

– Een *derde lid* stelt vast dat de stukken die nu voor ons liggen de eindtermen voor de eerste twee jaren van het secundair onderwijs bevatten. Ze hebben reeds een lange weg doorheen het maatschappelijk debat en de beleidsvoorbereidende instanties van de onderwijswereld achter de rug. Dat is een gelukkige zaak omdat op deze wijze de parlementaire verantwoordelijkheid over de eindtermen een gedeelde verantwoordelijkheid is. Het is eveneens een gelukkige zaak omdat het gevoerde debat op een bijzondere wijze nuttig was voor onze samenleving. De lange discussies hebben die verdienste gehad dat de grondslagen van ons onderwijsbestel vrijheid, maatschappelijke kwaliteit en gesubsidieerde toegankelijkheid op bepaalde punten werden geactualiseerd.

De volwaardige erkenning van de vrijheid van onderwijs blijft voor de christendemocraten een belangrijk politiek thema. In een democratische samenleving hebben vormingsidealen, gebaseerd op een levens- of wereldbeschouwing, een democratische gemeenschapsopvatting of een pedagogische keuze, het recht zich uit te drukken in een opvoedingsproject. Groepen van gelijkgezinden hebben immers het recht op een eigen onderwijs- en vormingsaanbod.

De vrijheid van onderwijs past in de filosofie van de christendemocraten om het vrij initiatief in alle sectoren van de samenleving te verdedigen. De overheid heeft als taak het vrij initiatief aan te vullen waar het nodig is en het te corrigeren waar het moet, zodat in de vrije samenleving geen mensen en groepen in verdrukking komen.

Concreet naar onderwijs toe moet het beleid gericht zijn op het activeren en versterken van de vele verantwoordelijkheden : de overheid heeft tot taak op verantwoorde wijze het aanbod van een verscheidenheid aan onderwijs- en opvoedingsprojecten mogelijk te maken en de samenleving van het onderwijsbestel te garanderen. Zonder te raken aan de eigenheid van het verstrekte onderwijs en met eerbiediging van de pedagogische vrijheid moet de overheid waken over de kwaliteit van de onderwijs- en vormingsactiviteiten en objectieve normen vaststellen voor de subsidiëring of erkenning. De

vrijheid van onderwijs kan en mag geen totaal onbegrensde vrijheid zijn. Het onderwijs draagt bij tot het in stand houden, versterken en vernieuwen van de samenleving, en daarom kunnen er door de samenleving voorwaarden gesteld worden waaraan een school dient te voldoen.

In dit kader worden de scholen nu uitdrukkelijk gemandateerd om een minimum-kwaliteit aan te bieden aan alle leerlingen. Deze minimum-onderwijskwaliteit is verwoord in eindtermen, die een middel zijn voor de kwaliteitsbeoordeling door de overheid via de inspectie.

Het concept van de eindtermen als minimum-doelstellingen voor eenieder is ook een uitdrukking van het grondwettelijk recht op onderwijs en gelijkheid in het onderwijs. Het is een garantie om eenieder tot een bepaalde leeftijd dezelfde kansen op scholing te bieden. Het is ook een garantie voor continuïteit in de schoolloopbaan van elke leerling.

De fractie van de spreker ziet heel wat positieve punten in het evenwicht dat op dit moment bereikt werd tussen verwachte maatschappelijke kwaliteit en pedagogische autonomie. Dat evenwicht is voor het secundair onderwijs vertaald in het ontwerp tot wijziging van de schoolpactwet. Zo wordt het mogelijk om door het juridisch vastleggen van het begrip ontwikkelingsdoelen de kwetsbare leerlingen van de B-stroom een gedifferentieerd en geïndividualiseerd onderwijs aan te bieden.

De opdrachten van de inspectie worden verduidelijkt :

- er zijn een aantal limieten : zo zal de inspectie zich onthouden van een evaluatie van het personeel ; ze zal ook niet de pedagogische methode beoordelen en de eigenheid van het pedagogisch project respecteren ;

- er zijn andere inspectiewerkwijzen van de vakgebonden eindtermen enerzijds en de vakoverschrijdende en attitudinale eindtermen anderzijds. Omdat vakoverschrijdende en attitudinale eindtermen veel meer verweven zijn met het eigen pedagogisch project kan de controle hier slechts een marginale kwaliteitstoetsing inhouden ;

- er wordt bovendien juridisch vastgelegd dat de individuele beoordeling van de leerling ten volle toekomt aan de klaseraad die nagaat of de leerling zowel de eindtermen als de andere in het leerplan opgenomen doelstellingen bereikt.

Naast het aanbieden van kwaliteitsvol onderwijs, worden scholen vanuit verschillende maatschappelijke instanties ook steeds meer opgeroepen om de opvoedingstaak te verduidelijken. Men mag hierbij echter niet uit het oog verliezen dat onderwijzen op een boeiende en gedreven wijze op zich reeds een bijzonder belangrijke opvoedingsweg is die scholen kunnen volgen. Als alle onderwijs reeds tot resultaat zou hebben dat jongeren geïnteresseerd raken in de wereld en in de ontplooiing van het eigen talent, dat sleur en verveling doorbroken worden en dat jongeren met plezier en regelmaat iets bijleren, dan is de voornaamste opvoedingstaak voor de scholen bereikt.

Dat daarnaast waardenopvoeding fundamenteel is voor goed onderwijs, werd door niemand betwijfeld in de discussie over de vakoverschrijdende eindtermen. Wat wel werd betwijfeld, en wat de discussie bemoeilijkte, was of er voldoende consensus kon zijn over een geheel van opvattingen, waarden in de samenleving vandaag, consensus die een strikte verplichting vanuit de overheid kon legitimeren. Het is inderdaad zo dat de publieke opinie en heel wat maatschappelijke groeperingen – bedrijfsleven, Bond voor Grote en Jonge Gezinnen, Stichting Verkeerskunde, Vereniging van Vlaamse

leerkrachten – bijzonder veel belang hechten aan de vakoverschrijdende eindtermen, maar dan wel met als doel dat hun maatschappelijke verwachtingen verplichtend zouden worden opgenomen in de eindtermen. Ook over een uitgewerkte visie op burgerzin zou in dit parlement geen voldoende politieke consensus kunnen gevonden worden zoals bleek uit een zijdelings debat tijdens de hoorzitting. Om deze discussie toch zinvol af te ronden, is besloten om de vakoverschrijdende eindtermen te beperken in inhoud, te beperken als te controleren norm en te beperken als te sanctioneren norm. Wel krijgt elke school uitdrukkelijk de maatschappelijke opdracht om te werken aan waardenopvoeding volgens de eigen visie en deze visie kenbaar te maken. Vrijheid en eigenheid mogen immers geen alibi zijn om een scherm op te trekken en de openbaarheid te schuwen. Pedagogische vrijheid kan maar verantwoord zijn als een omkadering voor de specifieke verdieping van de algemeen omschreven eindtermen. Scholen worden nu van overheidswege uitgedaagd om op een creatieve manier aan waardenoverdracht en -beleving te werken. Het is vanuit deze visie dat de VLOR adviseert om vanaf de tweede graad het accent te leggen op het creatief leren omgaan met een waaier van vakoverstijgende sociale en maatschappelijke uitdagingen en daartoe een aantal thema's af te bakenen waarvan de Vlaamse Gemeenschap verwacht dat de school er actief rond werkt.

Omdat de invoering van de eindtermen een belangrijk nieuw concept voor het secundair onderwijs betekent moet voldoende aandacht gaan naar de informatie, opvolging en implementatie. Daarom is het overlegplatform met als doel een continue dialoog en controle van de eindtermen belangrijk. En ook biedt de 'gedoogperiode' de scholen de kans om in te groeien in het voor hen nieuwe systeem.

Tot slot is er nog de opmerking over die scholen in de Vlaamse Gemeenschap die wel gefinancierd worden vanuit de Vlaamse begroting, maar niet gecontroleerd en ook niet gesanctioneerd op basis van deze eindtermen. Meer bepaald de Franstalige faciliteitenscholen. De fractie van de spreker zal zoals reeds aangekondigd bij een volgende institutionele hervorming deze anomalie wegwerken.

Wat het voorstel van decreet van mevrouw Cecile Verwimp en de heer Ludo Sannen betreft, verklaart de spreker dat ook haar fractie met aandacht de kleine onderwijsverstrekkers zoals de Vrije Ruimte en de Steinerscholen heeft beluisterd. De bezwaren ten opzichte van de vakoverschrijdende eindtermen die in eerste instantie ook bij haar partij leefden zijn vervallen door de verfijningen aangebracht door het begeleidend decreet, en voor de toekomst door het advies van de VLOR met betrekking tot de vakoverschrijdende eindtermen in de tweede en de derde graad. De problemen liggen op het vlak van de vakgebonden eindtermen :

- er zijn garanties dat dit minimumeisen zijn met daarbij een voldoende vrije ruimte voor een creatieve onderwijsaanpak door de scholen. Met andere woorden, de eindtermen geven geen aanleiding tot het ontwikkelen van leerplannen door de overheid ;

- zeker met betrekking tot de vakgebonden eindtermen moet een minimumkwaliteit gegarandeerd worden, die het ook mogelijk maakt voor elke leerling om aansluiting te vinden op een school met een andere pedagogische visie ;

- de bezwaren die door de kleine onderwijsverstrekkers werden geuit zijn gebaseerd op de uitgangspunten van de eindtermen, waarin voor elk pakket de visie, de funderende doelstellingen, de criteria en de samenhang worden uiteengezet. Hieruit blijkt soms een mens- en maatschappij-opvatting.

In dit verband vraagt zij aan de minister of deze uitgangspunten een normerende functie hebben en ook gehanteerd zullen worden door de inspectie, of zij enkel begeleidende informatie bevatten, met andere woorden volstaat voor de inspectie het invullen van de eindtermen binnen de eigen visie en werkmethode ?

– Een *vierde lid* verklaart in de eerste plaats dat de hoorzitting haar zeer veel bijgebracht heeft. Zij zetelt pas recent in het Vlaams Parlement, en heeft dus de discussie over de eindtermen van het basisonderwijs niet van nabij kunnen volgen. De hoorzitting heeft haar vertrouwd gemaakt met de problematiek.

Zij vervolgt dat ze de verslagen over de ontwerpen van decreet met betrekking tot de eindtermen van het basisonderwijs grondig heeft nagelezen¹, en dat het haar is opgevallen dat alle partijen het er nagenoeg unaniem over eens waren dat de overheid het recht heeft om de kwaliteit van haar onderwijs aan de hand van ontwikkelingsdoelen en eindtermen te controleren.

Ook de spreker is het hiermee eens, maar toch vraagt zij zich af of het principe van de eindtermen in het basisonderwijs wel aan de verwachtingen beantwoordt. Bepaalde eindtermen zijn zeer vaag geformuleerd – bv. de eindterm Nederlands – luisteren : de leerlingen kunnen de informatie achterhalen in een telefoongesprek – en het is dan ook de vraag hoe en op basis van welke criteria het schoolteam zal bepalen of de eindterm wel degelijk bereikt is. In realiteit is het bovendien zo dat niet het schoolteam, maar wel de koepels en de netten via de leerplancommissies en de daarop gebaseerde handboeken de weg uitstippelen via dewelke de eindtermen bereikt worden. Dat betekent meteen dat ook de creatieve inbreng van de leerkrachten tot een minimum beperkt wordt. In die zin is er weinig gewijzigd tegenover de vroegere situatie. De spreker vreest dat deze tekorten ook bij de eindtermen voor het secundair onderwijs aanwezig zullen zijn.

De spreker heeft bovendien enkele kritische bemerkingen bij sommige aspecten van de voorgestelde ontwikkelingsdoelen en eindtermen voor de eerste graad van het secundair onderwijs. In de eerste plaats is haar fractie het er niet mee eens dat de vakoverschrijdende eindtermen niet bereikt moeten worden. In de realiteit van de school betekent dat immers dat aan de betrokken vakken en leerinhouden minder belang gehecht wordt. Nochtans zijn de betrokken vakoverschrijdende eindtermen volgens de fractie van de spreker juist zeer belangrijk ; een aantal ervan zijn bovendien perfect meetbaar, en zij verwijst bij wijze van voorbeeld naar de vakoverschrijdende eindterm 'in groepsverband meewerken en een toegewezen opdracht uitvoeren', of 'actief luisteren en weergeven wat een ander inbrengt'. De spreker kondigt dan ook aan dat haar fractie een aantal amendementen zal indienen om ook de vakoverschrijdende eindtermen verplicht bereikbaar te maken. De fractie van de spreker is het er wel mee eens dat

¹ Ontwerp van decreet tot wijziging van de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving en tot wijziging van het decreet van 17 juli 1991 betreffende inspectie en begeleiding. Verslag namens de Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid uitgebracht door de heer G. Vanleenhove (Stuk 599 (1993-1994) – Nr. 4) en Ontwerp van decreet tot bekrachtiging van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen van het gewoon kleuter- en lager onderwijs. Verslag namens de Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid uitgebracht door de heer G. Vanleenhove (Stuk 599 (1993-1994) – Nr. 5).

men attitude- en waardevorming moeilijk verplicht bereikbaar kan maken. De fractie heeft er dan ook geen moeite mee dat de attitudinale eindtermen 'nagestreefd' moeten worden.

Een volgend punt van kritiek betreft de aparte positie van het BUSO en de B-stroom. De spreker betreurt dat de minister ervan uitgaat dat men in deze specifieke onderwijsvormen geen enkele eindterm zou kunnen bereiken, en dat er hier dus enkel sprake is van na te streven eindtermen. Zij vraagt dat men toch een minimum aantal te bereiken eindtermen zou inschrijven.

De fractie van de spreker vindt bovendien dat een aantal eindtermen en ontwikkelingsdoelen te beschrijvend van aard zijn. Er zijn weinig eigen ontdekkingsmogelijkheden ingebouwd, en ondanks de vakoverschrijdende eindtermen wordt de 'hokjes'-aanpak niet doorbroken. Er wordt ook te weinig projectmatig gedacht. Een aantal eindtermen hebben bovendien extra ondersteuning nodig, en het is de vraag of die er zal komen.

Vervolgens vreest de spreker dat het systeem van de eindtermen het watervalstelsel nog zal bevorderen, terwijl dat juist niet de bedoeling was. Leerlingen kunnen bijvoorbeeld een B- of een C-attest krijgen omdat zij de eigen doelstellingen die de school aan het leerplan heeft toegevoegd niet behaald hebben, en dat kan de toegang tot bepaalde richtingen afsluiten. Dat betekent meteen dat niet de overheid, maar de koepels en de netten de kwaliteit van het onderwijs controleren.

Ten slotte herhaalt de spreker het pleidooi van haar fractie voor een mogelijkheid tot afwijking van de eindtermen zoals vertaald in het geciteerde voorstel van decreet (Stuk 344 (1995-1996) – Nr. 1) dat nu omgezet wordt in een amendement. Dat voorstel voorziet in afwijkingen, weliswaar onder strikte voorwaarden, zodat het uiteindelijke doelstelling, namelijk kwaliteitsvol onderwijs, gevestigd kan worden.

– Een *viijfde spreker* van dezelfde fractie is van mening dat de hoorzitting (zie bijlage) aangetoond heeft dat er in onderwijsmiddelen extreme standpunten bestaan over de rol die de overheid in het onderwijsgebeuren moet spelen. Algemeen genomen heeft de overheid de taak het onderwijs te garanderen – via de financiering ervan – te organiseren – via de ARGO en gemeente- en provinciale scholen – en de kwaliteit ervan te garanderen. Wat de rol van de overheid inzake kwaliteitsbewaking betreft, werden tijdens de hoorzitting de meest extreme standpunten ingenomen door de DVO en de Vrije Ruimte. Volgens de DVO zijn de ouders duidelijk vragende partij voor zowel vakgebonden als vakoverschrijdende eindtermen die door de overheid gecontroleerd moeten worden; de Vrije Ruimte daarentegen pleit voor een controle-recht door de ouders. Dat lijkt de spreker niet realistisch, ook al omdat ouders uit sociaal zwakkere milieus minder goed geplaatst zijn om aan kwaliteitsbewaking van het onderwijs te doen. De inrichtende machten van het katholiek onderwijs willen de verantwoordelijkheid bij de inrichtende machten zélf leggen. De spreker is persoonlijk van mening dat de overheid een verantwoordelijkheid moet dragen bij de controle van de kwaliteit, zonder dat dit tot dirigisme hoeft te leiden.

Volgens de spreker kan het niet de taak van de Vlaamse parlementsleden zijn om de discussie over de inhoud, de formulering en de haalbaarheid van de eindtermen te beslechten. Hiervoor hebben de leden niet de nodige kennis. Hij is het er wel mee eens dat het geheel over enkele jaren geëvalueerd moet worden. Op dat moment is bijsturing mogelijk.

Het Vlaams Parlement kan zich volgens de spreker echter wél uitspreken over de waarde die men aan de vakoverschrijdende eindtermen moet geven, en hiermee knoopt hij aan bij de uiteenzetting van de vorige spreker. Het is volgens hem betreuenswaardig dat vakoverschrijdende eindtermen die bereikbare en dus controleerbare elementen bevatten – bijvoorbeeld in de vakoverschrijdende eindterm burgerzin 'met voorbeelden uitleggen hoe een overheid haar inkomsten verwert en hoe zij die inkomsten aanwendt' – niet verplicht aan de scholen worden opgelegd. Sommige scholen zullen deze eindtermen wegens de afwezigheid van controle negeren. Zo zullen bijvoorbeeld bepaalde zogenaamd 'goede scholen' die kwalitatief sterke leerlingen afleveren, aan de essentiële vakoverschrijdende eindterm 'leren leren' geen aandacht schenken omdat zij die leerlingen, die niet in staat zijn dit op zichzelf te verwerven, gewoon uitsluiten. Hier speelt ook de sociale dimensie. Bepaalde ouders zullen hun kinderen het leren leren zelf kunnen aanbrengen, maar anderen zijn daar niet toe in staat. De vakoverschrijdende eindterm leren leren mag ook niet op dezelfde lijn worden gezet met andere vakoverschrijdende eindtermen die meer waardebepalend zijn en waarbij het attitudinale element sterker is dan het inhoudelijke. De spreker steunt daarom ook de kritiek van de SERV en de BGJG over de vakoverschrijdende eindtermen.

Dezelfde spreker vindt het positief dat de klasseraad de beslissende rol heeft bij de uiteindelijke deliberatie van de leerling. Hij verwijst echter naar het advies van de Raad van State (Stuk 364/1, L. 25.218/1, p.45) waar deze suggereert om beroep tegen de beslissing van de klasseraad mogelijk te maken. De spreker gaat akkoord met deze opmerking en meent dat de ouders ergens een bezwaar over de beslissing van de klasseraad moeten kunnen indienen

– Een *zesde spreker* meent uit de inleidende beschouwingen van de sprekers van de meerderheidsfracties te kunnen afleiden dat de coalitiepartners inzake de interpretatie van het concept van de eindtermen niet helemaal op dezelfde golflengte zitten. Hij zal dat later in zijn betoog concreet illustreren. De fractie van de spreker steunt weliswaar het globale concept van de eindtermen – hoe optimaal leren leren en leren leven – maar heeft niettemin vier kritische bedenkingen.

In de eerste plaats vreest hij dat het concept van de eindtermen tot een verdere nivellering van het onderwijs zal leiden. Eindtermen zijn immers minimumdoelen die bereikt moeten worden, maar tegelijkertijd worden tegen de achtergrond van de ontwikkeling van de kennismaatschappij steeds meer en grotere eisen aan het onderwijs gesteld. De kloof tussen verwachtingen ten aanzien van en concrete realisaties van het onderwijs wordt dus steeds groter.

Vervolgens betreurt de spreker dat de voorliggende decreten tot een opheffing van de Raad van het Pluralistisch Onderwijs zullen leiden. Dat betekent immers dat de opsplitsing van het onderwijsveld in twee grote blokken gebetonneerd wordt.

De spreker heeft ook enkele bedenkingen bij het gedeelte met betrekking tot de vakoverschrijdende eindtermen. Hij betreurt in de eerste plaats dat de vakoverschrijdende eindtermen in zeer algemene termen gedefinieerd zijn. Daarnaast is het duidelijk dat de finaliteit van de vakoverschrijdende eindtermen en met name het waarde-aspect dat erin vervat zit door de twee coalitiepartners zeer verschillend geïnterpreteerd wordt. Volgens de ene meerderheidspartij komt het volledig aan de scholen toe om het aspect 'waarden' in te vullen, volgens de andere partij moet de overheid ook de over te dragen waarden omschrijven en moet zij ook toezien op de

naleving ervan. In het verlengde hiervan vreest de spreker dat de eindterm 'burgerzin' een sturende en moraliserende finaliteit in zich draagt ; deze eindterm zet de leerlingen er meer bepaald toe aan 'anders te gaan leven', en dat kan volgens de spreker toch niet de opdracht van het onderwijs zijn. Het verwondert hem dat andere partijen hierdoor niet verstoord zijn. Vervolgens betreurt de spreker ten eerste dat de scholen er niet toe aangezet worden om de leerlingen 'Vlaamse' burgerzin bij te brengen ; op de mondiale ingesteldheid daarentegen wordt wél gealludeerd. De spreker overweegt ter zake een amendement in te dienen. Ter afronding van zijn bedenkingen bij de vakoverschrijdende eindtermen, vestigt de spreker de aandacht op een gegeven dat op termijn ongetwijfeld invloed zal hebben op het vakoverschrijdend onderwijs, namelijk de vervrouwelijking van het leraarsberoep. Hij kan de gevolgen hiervan nog niet inschatten, maar hij is er wel zeker van dat deze er zullen zijn.

Een laatste onderdeel van zijn uiteenzetting is gewijd aan de vakgebonden eindterm Geschiedenis. Volgens de spreker is er een 'sublieme' inspanning geleverd om het vak naar zijn waarde te schatten, en dit via de uitwerking in het drieluik tijds-, regionale en socialiteitsdimensie van het geschiedenisonderricht. Niettemin is de spreker van mening dat de dieptedimensie te weinig uitgewerkt is : in de geschiedenis speelt de mens de hoofdrol, en dat komt in de voorliggende eindtermen te weinig tot uiting. Er wordt te veel geabstraheerd, en te weinig geconcretiseerd naar het menselijk handelen toe. Dat vindt de spreker voor een vak als geschiedenis, dat uiteindelijk de koningin van de maatschappijwetenschappen is, jammer. Uiteindelijk is het immers het menselijk handelen dat het verleden heeft gemaakt, en dat ook de toekomst zal maken. Concreet stelt de spreker voor om één luik van het vak demografie gedeeltelijk mee in de eindterm geschiedenis te verwerken. Het vak demografie behelst twee luiken : externe demografie, dat vooral de statistische verwerking van het demografisch verloop behelst, en interne demografie, dat het onderliggend menselijk handelen behelst. De externe demografie wordt in de voorliggende eindtermen verwerkt in het vak aardrijkskunde, de interne demografie daarentegen gaat volledig verloren. Terwijl dit volgens de spreker één van de meest attractieve aspecten van het geschiedenisonderricht zou zijn. De spreker kondigt dan ook aan dat hij in de plenaire vergadering een amendement zal indienen om de interne demografie mee op te nemen in de eindterm geschiedenis, en hij hoopt hierbij op de steun van de minister en de andere partijen. De minister en de andere partijen verklaren dit amendement te zullen steunen.

– De fractie van een *zevende spreker* is van mening dat eindtermen nooit een maximum-doel mogen zijn, en dat ze nooit remmend mogen werken. De toekomst zal uitmaken of de vakoverschrijdende eindtermen in realiteit wel haalbaar zijn. De leerkrachten moeten alleszins de nodige ruimte en vrijheid behouden waardoor zij zelf een aantal beslissingen over de invulling van de eindtermen kunnen nemen.

IV. Antwoord van de minister, met repliek van de leden

1) Algemeen

De minister noteert dat iedereen het in essentie eens is over de basisconcepten van de voorliggende decreetgeving. Hij vindt het een belangrijk gegeven dat alle fracties instemmen met de fundamentele opbouw van het Vlaamse onderwijssysteem.

De minister vindt zich volledig terug in de opmerking dat het perspectief wel degelijk de vorming van de mens moet zijn. Daarbij mag de waardenoverdracht niet beperkt zijn tot de vakken godsdienst of moraal, maar moet deze vakoverschrijdend zijn. Hij wijst erop dat men zich in dit proces moet behoeden voor twee grote gevaren. Enerzijds moeten de onderwijsverstrekkers zich afzetten tegen de overbevraging van het onderwijs en anderzijds moet men er zorg voor dragen dat de overheid via de eindtermen geen maatschappijmodel op legt. De relatie tussen overheid en onderwijsverstrekkers is een evenwichtsoefening tussen enerzijds het respect voor de vrijheid en anderzijds een beperking van de overheidscontrole. Daarbij moet men zoeken naar de grens tot waar de overheid kan gaan om de vrijheid niet tot een leeg begrip te maken. De vakgebonden eindtermen omvatten een maatschappelijk minimum dat voor wat betreft het bereiken van de leerlingen en de inspanning van de school vatbaar is voor controle. De vakoverschrijdende eindtermen zijn een maatschappelijk minimum die inzake de inspanning van de school vatbaar is voor controle, maar niet voor wat betreft het bereiken door de leerlingen.

De minister gelooft niet dat de onderwijskwaliteit vandaag nivelleert. Hij verwijst naar een tot dusver ongepubliceerd internationaal vergelijkend wiskunde-onderzoek dat concludeert dat het Vlaams onderwijs er in verhouding met andere landen op dit vlak alvast op vooruit gaat. Hij beaamt dat men hoger moet mikken dan het minimumdoel. Hij zou dan ook teleurgesteld zijn indien de scholen geen hogere doelstellingen zouden inschrijven dan het bereiken van de minimumdoelstellingen. De eindtermen moeten ook permanent opgevolgd worden, zodat ze niet uitmonden in een institutionalisering van de nivellering. Het is juist, aldus de minister, dat de relatieve onkunde toeneemt, maar dat heeft veeleer te maken met het leren leren, het leren omgaan met informatie, en dergelijke. De relatieve onkunde vergroot als de sterk toegenomen overdracht van kennis niet gecompenseerd wordt door methodes van leren leren en informatie verwerken. Leren leren is volgens de minister de belangrijkste eindterm ; hij zal aantonen of de opleiding geslaagd is of niet.

2) Specifieke antwoorden met betrekking tot de eindtermen en ontwikkelingsdoelen

Vragen over een mogelijke ongelijkheid tussen vakken zijn volgens de minister terecht. Sommige eindtermen zijn makkelijker haalbaar dan andere, en sommige zijn makkelijker te evalueren dan andere. Een evaluatie zal de eindtermen moeten bijsturen omdat er hoe dan ook wel een ongelijkheid zal inzitten. Dat heeft veel te maken met het feit het secundair onderwijs opgebouwd is uit vakken waarbij iedere leraar zijn eigen vak als zeer belangrijk beschouwt. De voorbereiding van de eindtermen, die via vakgroepen verliep, vergde ook twee oefenrondes waarbij men het aantal eindtermen bij de tweede oefening sterk heeft afgeslankt. Indien dit niet was gebeurd, zou de optelsom van de minimale eindtermen de maximale optelsom van de eindtermen geweest zijn. Voor het basisonderwijs, waar één leraar verantwoordelijk is voor een heel jaar, ligt dat helemaal anders. De haalbaarheid van de eindtermen is wellicht een kleiner probleem dan de ongelijkheid ervan.

Ingaande op de opmerking van een lid dat er voor het BUSO en de B-stroom enkel na te streven einddoelen zijn opgesteld, antwoordt de minister dat 'nastreven' niet uitsluit dat sommige eindtermen door sommige leerlingen wel degelijk bereikt zullen worden. Het is echter niet realistisch ervan uit te gaan dat bepaalde eindtermen voor alle leerlingen haal-

baar zijn. Daarmee ontkent men de eigenheid en de heterogeniteit van de leerlingenpopulatie van deze onderwijsvormen.

Wat de volgorde van invoering van de eindtermen en ontwikkelingsdoelen betreft, namelijk van onder af naar boven toe, van het basisonderwijs tot de derde graad secundair onderwijs, en niet omgekeerd, is een optie waarvoor men bij het begin gekozen heeft.

Hij vervolgt dat de invulling van het vak geschiedenis een moeilijk bereikt compromis is, waardoor het moeilijk is om daar nog aan te sleutelen. Hij heeft echter geen probleem om het demografisch aspect via een amendement toe te voegen. Hij merkt nog op dat de eerste graad secundair onderwijs voor het vak geschiedenis specifiek is. Sommige leerlingen zullen immers in de tweede en derde graad secundair onderwijs geen geschiedenis meer krijgen. Men moet dus noodgedwongen tijdens de eerste graad het ganse geschiedenisverhaal in grote lijnen overbrengen. Hij beseft dat hierbij het gevaar dreigt dat men dan niet meer komt tot een onderricht over de geschiedenis van de hedendaagse tijd.

Wat de suggestie van een spreker en de Raad van State betreft om beroep tegen de beslissingsmacht van de klasseraad mogelijk te maken, daar kan de minister niet op ingaan. De Raad van State wil de inrichtende macht als beroepsinstantie bevoegd maken terwijl deze daar helemaal niet goed voor is geplaatst. De leden van de klasseraad zijn de enigen die zinvol kunnen beslissen over het al dan niet geslaagd zijn. De minister verduidelijkt dat de bezwaarprocedure die is voorzien voor het secundair onderwijs (besluit van de Vlaamse regering van 13 maart 1991 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, art. 64 e.v.) en waarbij de klasseraad als enig delibererend orgaan fungeert, wél behouden blijft. Een verdere uitwerking van deze bezwaarprocedure kan in het schoolreglement worden opgenomen.

Een lid vraagt of een leerling met goede resultaten, maar die zich rebels opstelt, een B- of C-attest riskeert. De minister antwoordt ontkennend, want men kan niet gesanctioneerd worden op een attitude.

De minister vervolgt dat de waarden waarvan sprake in het ontwerp van decreet minimumwaarden zijn waarop de overheid moet toezien en die mee opgenomen moeten worden in de leerplannen. Daarnaast kunnen de scholen nog andere waarden opleggen. In die zin is er ook geen tegenspraak tussen de coalitiepartners zoals gesuggereerd door een lid. De vraagsteller repliceert dat de minister hiermee wel een zeer optimistische interpretatie aan de wel degelijk uiteenlopende visies van de coalitiepartners geeft.

De minister kan akkoord gaan met de opmerking die een lid inzake 'Vlaamse burgerzin' heeft gemaakt. De DVO houdt volgens de minister soms nog te weinig rekening met de Vlaamse werkelijkheid. Hij stelt wel voor om dit aspect te integreren in de eindterm geschiedenis, en de omschrijving 'kennis van de geschiedenis van de Vlaamse Beweging' te hanteren. Het is volgens hem logisch dat men de geschiedenis van de ontvoogding van het eigen volk kent.

Een lid vraagt dat men in dit verband voorzichtig zou zijn met amendementen op de eindterm 'burgerzin' omdat men hiermee, juist zoals een spreker terecht heeft opgemerkt, gevaarlijk dicht op het pad van de 'sturing', in de richting van een bepaalde maatschappij-opvatting komt. En dat geldt ook voor een amendering in de richting van 'Vlaamse burgerzin': zo bestaan er in Antwerpen scholen met een eerder Vlaams imago naast scholen met een eerder Belgisch imago, en dat

moet volgens de spreker ook in de toekomst mogelijk blijven. Ook hier moet de vrije keuze van de ouders kunnen blijven spelen. Een lid verklaart dat hij de visie van deze spreker deelt. Hij vindt het Vlaamse bewustzijn een waardevol en belangrijk gegeven, maar het is volgens hem een kennisinhoud die niet past bij de vakoverschrijdende eindterm burgerzin. Het hoort eerder thuis bij de vakgebonden eindterm geschiedenis. Kennen is iets anders dan er fier op zijn.

3) Ruimte voor een eigen inbreng van de scholen en de mogelijkheid tot afwijking

Ingaande op de verschillende vragen ter zake, antwoordt de minister dat de scholen en de inrichtende machten zowel op het kwantitatieve als het kwalitatieve vlak, zeker na de tweede oefening die de VLOR in september 1995 heeft gemaakt, de nodige ruimte en mogelijkheden gekregen hebben om het eigen pedagogisch project ten volle uit te werken. Vermits de eindtermen slechts minimumdoelen zijn, kunnen de inrichters vanuit eigen karakteristieken en opvattingen bijvoegen wat ze zelf wensen, eigen doelen bepalen en implementeren. De scholen moeten de vakoverschrijdende eindtermen zelf uitwerken en kunnen daar ook eigen accenten aan toevoegen. Het is een kans voor de school om daarmee te zorgen voor kwaliteit en zich te profileren. De school krijgt nu met de vakoverschrijdende eindtermen terug de kans om zijn maatschappelijke functie duidelijk te definiëren.

De minister gaat ook volledig akkoord met de stelling dat de leerkracht voldoende vrijheid moet krijgen. De vrijheid van de leerkracht is de verdere invulling van het schoolproject. Als die vrijheid er niet is boet men in op het vlak van kwaliteit, en kan men beter een computer voor de klas zetten.

Wat de opmerking van een lid betreffende het instandhouden van het watervalsysteem betreft, antwoordt de minister dat de spreker niet logisch is met zichzelf. Eerder verdedigde zij de stelling dat wat niet afdwingbaar is, niet ernstig genomen wordt, en nu zou zij de scholen het recht ontnemen om de invulling van het eigen pedagogisch project afdwingbaar te maken. Een lid voegt eraan toe dat men ofwel aan alle scholen dezelfde eindtermen oplegt en men hun geen ruimte laat voor een eigen inbreng, ofwel geeft men de scholen een zekere graad van vrijheid en laat men toe dat ze naast de door de overheid opgelegde eindtermen en ontwikkelingsdoelen nog eigen eindtermen en ontwikkelingsdoelen, de vertaling van het pedagogisch project van de school, toevoegen. Het lid schrijft zich in in de tweede visie, en zij was van mening dat dat ook het geval was voor de partij van de spreker : deze heeft zelfs een amendement ingediend om in bepaalde gevallen nog méér vrijheid aan de scholen te geven dan de minister wil toestaan. En nu vraagt een spreker van dezelfde fractie dat de scholen in de evaluatie geen rekening zouden houden met de eindtermen en ontwikkelingsdoelen die de vertaling zijn van die vrijheid : dat is niet logisch.

Voor wat de kleine onderwijsverstrekkers betreft, verklaart de minister dat de eindtermen en ontwikkelingsdoelen voldoende open geformuleerd zijn om elke inrichtende macht of school een eigen invulling te laten geven. In het kader van de Steiner-pedagogie op het niveau van het secundair onderwijs wijst de minister op de specifieke mogelijkheden die vandaag reeds aanwezig zijn in het SO. Op het niveau van de eerste graad bestaat een specifieke basisoptie "Steinerpedagogie", die overigens alleen door echte Steinerscholen wordt aangeboden. Op het niveau van de tweede en derde graad bestaat een specifieke studierichting "Steinerpedagogie". De consequenties hiervan zijn duidelijk : in afwijking van wat in andere scholen gebeurt, hebben de Steinerscholen vandaag reeds

een ruime mogelijkheid verworven om in de vorming van hun leerlingen specifieke Steiner-concepten te verwerken. Die elementen, geplaatst naast het essentiële van het eindtermen-concept, bieden zeker voldoende waarborgen voor een volwaardige uitbouw van Steineronderwijs en tegelijk voor het realiseren van de maatschappelijk noodzakelijk geachte minimumdoelstellingen. De vergelijking met Nederland gaat volgens de minister niet op omdat men dan een van de meest essentiële effecten van de eindtermen in Vlaanderen, namelijk het civiel effect dat de diploma's van de scholen erdoor verkrijgen, negeert. Het civiel effect van diploma's wordt in Nederland niet gewaarborgd door kerndoelen, maar door centrale toetsen. De garantie dat alle leerlingen, ook deze uit de Steinerscholen, en maatschappelijk opgelegd leerprogramma hebben verwerkt, wordt via centrale toetsen bewaakt. In Vlaanderen is, aldus de minister, bewust gekozen voor een totaal andere weg. Het is dan ook fout de kerndoelen in Nederland en de eindtermen in Vlaanderen op een gelijke wijze te beoordelen. De minister verklaart dan ook dat hij het amendement-Sillis/Sannen/Vanderpoorten niet kan steunen.

V. Artikelsgewijze bespreking

Artikel 1

Bij dit artikel worden geen opmerkingen geformuleerd.

Het artikel wordt met 15 stemmen unaniem aangenomen.

Artikel 2

Op dit artikel is er een amendement van mevrouw Cecile Verwimp-Sillis en de heer Ludo Sannen ertoe strekkend aan de voorgestelde tekst van artikel 6, § 2 aan de tweede paragraaf aan het eerste streepje het woord 'vakgebonden' de woorden en 'vakoverschrijdende' in te voegen (Stuk 364-2). De indieners verklaren dat dit amendement in het verlengde ligt van hun betoog tijdens de algemene bespreking (cf. supra).

Een lid vraagt of de criteria voor de goedkeuring van de leerplannen waarnaar in paragraaf 3 wordt verwezen, reeds gekend zijn. De minister antwoordt dat dit niet het geval is. Er is nog geen ontwerp van ministerieel besluit ter zake ; eerst moet nog het advies van de VLOR ingewonnen worden.

Het amendement-Verwimp/Sannen wordt met 1 stem tegen 13 bij 1 onthouding verworpen.

Artikel 2 wordt met 8 stemmen tegen 1 bij 6 onthoudingen aangenomen.

Artikel 3

Op dit artikel is er een eerste amendement van mevrouw Cecile Verwimp-Sillis, de heer Ludo Sannen en mevrouw Marleen Vanderpoorten ertoe strekkend aan de voorgestelde tekst van artikel 6bis in de eerste paragraaf na het vierde streepje een vijfde streepje toe te voegen met de tekst van artikel 2 van het voorstel van decreet van mevrouw Cecile Verwimp-Sillis en Ludo Sannen houdende wijziging van de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving van (Stuk 364-2).

Op dit artikel is er eveneens een amendement van mevrouw Cecile Verwimp-Sillis en de heer Ludo Sannen ertoe

strekkend in de voorgestelde tekst van artikel 6bis in de tweede paragraaf de zevende alinea te vervangen door de volgende tekst : 'Er zijn vakgebonden en vakoverschrijdende eindtermen. Ze dienen door de school ten aanzien van de leerlingen te worden bereikt. Vakoverschrijdende eindtermen zijn minimumdoelen die niet specifiek behoren tot een vakgebied, maar onder meer door middel van meerdere vakken of onderwijsprojecten kunnen worden gerealiseerd. Attitudinale eindtermen dienen te worden nagestreefd' (Stuk 364-2). Het amendement ligt in het verlengde van het amendement van dezelfde indieners op artikel 2.

Het eerste amendement wordt met 7 stemmen tegen 8 en het tweede met 1 stem tegen 13 bij 1 onthouding verworpen.

Artikel 3 wordt met 8 stemmen tegen 3 bij 4 onthoudingen aangenomen.

Artikel 4

Op dit artikel is er eveneens een amendement van mevrouw Cecile Verwimp-Sillis en de heer Ludo Sannen ertoe strekkend in de voorgestelde tekst van artikel 6ter in de voorlaatste alinea op de derde regel de woorden 'vakoverschrijdende of' te schrappen (Stuk 364-2). Ook dit amendement ligt in het verlengde van het amendement van dezelfde indieners op artikel 2.

Het amendement wordt met 1 stem tegen 13 bij 1 onthouding verworpen.

Artikel 4 wordt met 8 stemmen tegen 1 bij 6 onthoudingen aangenomen.

Artikel 5

Bij dit artikel worden geen opmerkingen geformuleerd.

Het artikel wordt met 8 stemmen tegen 1 bij 6 onthoudingen aangenomen.

Artikel 6

Op dit artikel is er een amendement van mevrouw Cecile Verwimp-Sillis en de heer Ludo Sannen ertoe strekkend in de tweede paragraaf onder 2°, eerste streepje het woord 'vakgebonden' te schrappen en onder 2°, tweede streepje de woorden 'vakoverschrijdende en' te schrappen (Stuk 364-2). Ook dit amendement ligt in het verlengde van het amendement van dezelfde indieners op artikel 2.

De amendementen worden met 1 stem tegen 13 bij 1 onthouding verworpen.

Het artikel wordt met 11 stemmen tegen 1 bij 3 onthoudingen aangenomen.

Artikel 7

Bij dit artikel worden geen opmerkingen geformuleerd.

Het artikel wordt met 11 stemmen tegen 1 bij 3 onthoudingen aangenomen.

VI. Eindstemming

Het ongewijzigde ontwerp van decreet wordt met 8 stemmen bij 7 onthoudingen aangenomen.

De verslaggever,

René SWINNEN

De voorzitter,

Gilbert VANLEENHOVE

BIJLAGE

Beknopt verslag van de hoorzitting met de betrokkenen uit het veld

In het kader van de bespreking van het ontwerp van decreet tot bekrachtiging van de eindtermen en de ontwikkelingsdoelen van de eerste graad van het gewoon secundair onderwijs, organiseerde de Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid op 25 juni 1996 een hoorzitting met het onderwijsveld.

Aan deze hoorzitting namen deel :

- de heer Roger Standaert, directeur DVO ;
- de heer Jacques Perquy, administrateur-generaal VLOR en de heer Robert Leenaerts, medewerker VLOR ;
- de heer Philippe Muyters, secretaris-generaal SERV en mevrouw Leen Van Aerschot, medewerkster bij de studiedienst SERV ;
- de heer Toon Boone, secretaris-generaal VVKSO ;
- de heer Gaston Vandevelde, ondervoorzitter ARGO en de heer J. Wellens, adjunct administrateur-generaal ARGO ;
- mevrouw Carla Cattoir, directeur OVSG ;
- de heer Patrick Weyn, pedagogisch adviseur CVPO ;
- mevrouw Kathleen Roels, pedagogisch medewerker en de heer Marc Op de Beeck, adjunct algemeen secretaris COC, ook namens ACOD en VSOA ;
- de heer Kamiel Van Herp, Federatie van Rudolf Steinerscholen ;
- de heer Werner Govaerts, secretaris Vrije Ruimte.

1. De heer Roger Standaert, directeur DVO

De heer Roger Standaert : Aangezien de procedure als zodanig reeds voldoende bekend is, zal ik mij beperken tot die punten die de DVO als wetenschappelijke instelling kan bijdragen tot een parlementair debat over eindtermen en ontwikkelingsdoelen.

De voorliggende eindtermen en ontwikkelingsdoelen voor de eerste graad van het secundair onderwijs zijn voortgekomen uit een voorstel van de DVO dat dateert van december 1993. Tijdens de daaropvolgende procedure werd het aantal van 930 tot 391 teruggebracht. Deze procedure was langdurig en streng, omdat de leerinhouden zo belangrijk zijn. Daarom is een breed maatschappelijk draagvlak onontbeerlijk. We moeten vermijden dat bepaalde minderheden te zwaar zouden wegen op de gemaakte keuze. Toch roepen zowel de reductie als het recente advies van de VLOR inzake vakoverschrijdende eindtermen vragen op over de bedoeling van de eindtermen.

Er bestaat geen enkel land waarin geen controlemechanismen bestaan aangaande de kwaliteit van het onderwijs. De school moet verantwoording afleggen over wat zij bereikt. De controle bestaat in vele varianten. Zij heeft de laatste tijd een belangrijke conceptuele onderbouw gekregen. Wat moet de jeugd op school als leerinhoud aangeboden krijgen ? Er bestaat een grote gemeenschappelijkheid in het denken over wat wenselijk is ter zake. Een samenvatting hiervan vindt men in de publikatie 'De inhoud van het onderwijs in Europa' van J.C. Van Bruggen. Noodzakelijk geacht worden : een brede en diepe algemene culturele vorming, een goede voorbereiding op het beroepsleven en burgerschapsvorming. Dit alles moet begrepen worden in termen van zowel basiskennis, -inzichten en -vaardigheden, als attitudes en algemene leervaardigheden.

De modaliteiten voor het garanderen van de inhoudelijke vorming verschillen in belangrijke mate. In sommige landen zijn er nationale leerplannen voor alle scholen, met al dan niet toetsen die voor alle scholen verplicht zijn. Men vindt ook vaak regelingen waarbij de volgorde van de leerinhouden wordt vastgelegd. Soms worden de lessenroosters ook centraal bepaald. Andere varianten zijn het verplichten van een schoolwerkplan of een of andere planningsverplichting. Anonieme peilingsproeven moeten op wetenschappelijke wijze het peil van een bepaalde tak van het onderwijs in beeld brengen. Meestal is er een inspectiekorps dat in direct contact met de scholen, de elementen van de kwaliteit van het onderwijs nagaat. Soms legt men zelfs de methode vast waarop de leerlingen de leerinhouden aangereikt krijgen.

De controlemechanismen situeren zich op een schaal die gaat van een zachte aanpak tot een strakke aanpak. Bij de zachte aanpak wordt meer vertrouwen gegeven aan de

lerarenteams en de scholen, bij de harde aanpak wordt de controle extern en centraal geregeld. De verschillende gradaties tussen de beide uitersten kunnen we ongeveer als volgt bepalen.

Een maximaal niveau van controle bestaat erin dat de overheid zowel leerplannen als methodes en toetsen oplegt. Bovendien worden de scholen met elkaar vergeleken. Dit systeem bestond vroeger in de landen van het Oostblok, en wordt nu ook in Engeland toegepast. In een tweede niveau legt de overheid de leerplannen en de toetsen vast. Er is dus geen plaats voor privé-initiatief. Bij een derde niveau beperkt de overheid zich tot centrale toetsen en examens. Zij moet zich dus ogenschijnlijk niet met de leerplannen of de schoolorganisatie. In feite worden de examens echter de maatstaf voor de leerinhouden. Een vierde niveau is dat van het bepalen van minimumdoelen voor het onderwijs, gekoppeld aan de beoordeling van de leerlingen door centrale toetsen. Een vijfde niveau is het vastleggen van leerplannen voor alle scholen zonder dat er aan bepaalde inrichtende machten alternatieven worden toegestaan. Er zijn evenwel geen centrale toetsen. Een zesde niveau is het bepalen van de minimumdoelen, of van een kerncurriculum, ook nog core curriculum genaamd, waarbij geen externe testen worden opgelegd. De scholen kunnen dus niet met elkaar worden vergeleken. Dit is het systeem in Vlaanderen met de eindtermen zonder centrale toetsen. Het zevende niveau bestaat erin dat de inrichters zelf de leerplannen bepalen onder een ruim te interpreteren overheidstoezicht. Dit is bijna nergens meer het geval.

De kwaliteitsbewaking in Vlaanderen verschilt sterk van die in andere landen omdat ze sterk gebonden is aan het principe van de vrijheid van onderwijs. Het onderwijs in Vlaanderen wordt beschouwd als meer dan alleen maar opleiden en onderwijzen. Een school moet ook volgens haar opvoedingsproject waarden, attitudes en overtuigingen bijbrengen. De vrijheid van onderwijs gaat vrij ver. Ze omvat het aanstellen van leerkrachten, financiële autonomie, het opstellen van leerplannen, het vaststellen van lessenroosters, vrijheid van methode en organisatie en de vrijheid van eigen toetsen. In ruil daarvoor vraagt de overheid de eindtermen en ontwikkelingsdoelen na te streven. Vermits de eindtermen slechts minimumdoelstellingen zijn, kunnen de inrichters bijvoegen wat ze zelf wensen. Ongeveer de helft van de eindtermen is erg globaal geformuleerd, en laat dus veel invullingsruimte over. Er zijn geen eindtermen voor godsdienst of moraal, en ook niet voor de open ruimte in het eerste jaar (5 uur), noch voor basisopties (5 tot 7 uur) of beroepenvelden (16 uur) in het tweede jaar. De scholen kunnen zelf hun leerlingen toetsen. Ze worden ook onderling niet vergeleken. Het recht op eigen leerplannen blijft bestaan. Scholen worden als school beoordeeld bij het nastreven en bereiken van eindtermen en bij het nastreven van ontwikkelingsdoelen. Er is daarom nood aan een flexibel inspectiesysteem. Ook het concept ontwikkelingsdoelen is een belangrijke milde-ring. Dit streven legt immers heel wat minder druk op. Tegenover deze vrijheid voor de inrichtende machten staat een gematigde inbreng van de overheid. Die bestaat uit het formuleren van eindtermen, uit een inspectiesysteem, anonieme peilingen van het onderwijspeil en mogelijk in de toekomst schoolbeleidsplannen en beroepsprofielen.

Sinds de afbakening van de evenwichten tussen overheid en inrichtende machten heeft een evolutie plaats gehad. Talrijke twistpunten worden nu uitgepraat en niet meer op straat uitgevochten. Dit is het gevolg van de vaagheid van de begrippen peil der studiën en minimum leerplan. Het onderwijsniveau hangt samen met de economische kenmerken. Het wetenschappelijk onderzoek over leerprocessen is er ook op vooruit gegaan. De groeiende mondigheid van de gebruikers en de groeiende complexiteit van de cultuur spelen uiteraard ook een rol. De taak van de school is breder geworden door het functieverlies van andere instellingen zoals gezin, jeugdbeweging, kerk of buurt. Ten slotte is de juridische kansengelijkheid geen garantie voor een echte schoolse kansengelijkheid voor de kansarmen. In het licht van deze evolutie is het normaal dat de overheid voor de afnemers van het onderwijs aan de hand van de eindtermen aangeeft waar het minimum ligt.

De decreetgever heeft voor een strenge procedure gezorgd opdat de eindtermen door zoveel mogelijk betrokkenen zouden worden gedragen. Bij de procedure wordt gestreefd naar een subtiel evenwicht tussen verschillende maatschappelijke krachten. Opvallend daarbij is de eis dat het advies van de VLOR eensluidend zou zijn. Na vijf jaar toepassing moeten we een evaluatie maken van het resultaat van de nagestreefde evenwichten.

De volgende criteria worden gehanteerd om de eindtermen concreet te formuleren. In de andere gevallen worden de eindtermen en onderwijsdoelstellingen globaal geformuleerd of worden er gewoon geen gepland. Ten eerste moet rekening worden gehouden met het civiel effect van bepaalde competenties voor de latere beroeps- en studieloopbaan. Je kan bijvoorbeeld moeilijk veel toegevingen doen voor vaardigheden als lezen en

rekenen. Ten tweede moet rekening worden gehouden met de plaats van bepaalde eindtermen in de opbouw van het systematisch geheel van een vakgebied of thema. Zo moeten voor de aanvangsfase van een vak concretere doelstellingen worden geformuleerd. Ten derde moet rekening worden gehouden met de inschakeling van eindtermen in beroepskwalificaties en beroepsprofielen. Ten slotte moet aandacht worden besteed aan de mate waarin eindtermen inspelen op duidelijke maatschappelijke verwachtingen waarover consensus bestaat, bijvoorbeeld over emancipatie, leren leren, sociale vaardigheden enzovoort.

De relatieve impact van de eindtermen wordt duidelijk door vergelijking met de leerplandoelen in de verschillende koepelorganisaties. Een overzicht van het aantal einddoelen zegt niet noodzakelijk iets over het belang ervan. Wel is het logisch dat er naarmate er meer einddoelen zijn, meer wordt vastgelegd. Het is opvallend dat er slechts 319 eindtermen worden geformuleerd tegenover ten minste 1.212 leerplandoelen voor de ARGO, ten minste 1601 leerplandoelen voor de OVSG en minimaal 1.186 leerplandoelen voor de VVKSO. Naast de eindtermen per vak, zijn er ook vakoverschrijdende eindtermen.

De DVO is verontrust over een recent advies van de VLOR waarbij de Raad voor het Secundair Onderwijs voorstelt om de vakoverschrijdende eindtermen te beperken tot het formuleren van thema's. De DVO kan het hier niet mee eens zijn. Het is ons immers niet duidelijk waarom er alleen minimale doelstellingen kunnen worden geformuleerd voor leerinhouden die in vakken worden gerangschikt en niet voor andere. Een afbakening van de minimale doelstellingen zou de overbevraging van het onderwijs voorkomen. De vakoverschrijdende eindtermen hebben onmiskenbaar een pedagogische meerwaarde. Een te sterke specialisatie en een te grote versnippering worden zo vermeden. Vakoverschrijdende eindtermen maken het onderwijs realistischer en relevanter. Net zoals voor vakgerichte doelen kunnen er noodzakelijke minimumvoorwaarden worden bepaald. De vakoverschrijdende eindtermen worden trouwens erg gewaardeerd door de afnemers van onderwijs en dan vooral door de ouders. Opvallend is bovendien dat het formuleren ervan door de overheid een beweging op gang heeft gebracht die nu al tastbare resultaten oplevert. In heel wat scholen wordt geanticipeerd op deze eindtermen, ondermeer via de inspectie. Het is trouwens een algemene, internationale tendens dat aan vakoverschrijdende eindtermen veel belang wordt gehecht. Daarbij beperkt men zich geenszins tot het vastleggen van thema's.

De heer René Swinnen : Ik wil enkele vragen stellen in verband met de vakoverschrijdende eindtermen. Daarbij richt ik me tot elk van de sprekers van vandaag. De oorspronkelijke vakoverschrijdende eindtermen zijn in de loop van de besprekingen sterk afgezwakt, zowel inhoudelijk als voor wat betreft hun controlefunctie. In de hogere graden zou er zelfs alleen nog gewerkt worden met thema's. Vanwaar deze afzwakingsstrategie ? Welke motivatie of welke maatschappelijke rechtvaardiging heeft de VLOR hiervoor ? De controle van de inspectie zou bij de vakoverschrijdende eindtermen moeten rekening houden met het feit dat alle participanten zijn ingelicht over deze visie. Wie werd er ingelicht ? Op welke wijze werd dat gedaan en wanneer ? In verband met de controle op de vakoverschrijdende eindtermen en de sanctionering ervan wordt gewerkt met een gedoogperiode van vijf jaar. In deze periode moet een zogenaamde aanzet kunnen worden gegeven. Wanneer zal dat gebeuren ? Welke objectief vaststelbare feiten kunnen die aanzet bevestigen ?

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Op welke manier werd rekening gehouden met de inbreng van het onderwijsveld inzake de einddoelen, zowel qua aantal als inhoudelijk ?

Mevrouw Marleen Vanderpoorten : In de eerste graad bestaan geen studierichtingen. Alle leerlingen zouden dus de eindtermen moeten kunnen bereiken. Deze groep is vrij heterogeen. Bovendien zou dit problemen kunnen opleveren voor scholen die nu al een zwakke populatie hebben.

Mevrouw Mia De Schamphelaere : Zijn vakoverschrijdende eindtermen dan enkel attitudegericht, in tegenstelling tot de vakgebonden eindtermen die dan enkel kennisinhouden zouden omvatten ? Hoe moet de pedagogische meerwaarde groeien, vanuit de overheid of vanuit het schoolteam ? Is de enige mogelijkheid voor het bereiken van transparantie het opleggen van eindtermen door de overheid ? Het is positief dat men zich bezint over de eindtermen. Kan dat met een zekere vrijheid gebeuren, zodat er uiteenlopende resultaten bereikt worden ? De heer Standaert maakt een vergelijking met Engeland en Schotland, waar de vrijheid volgens hem zeer beperkt is. Geldt dat ook op het vlak van maatschappelijke opvattingen ?

De heer Ludo Sannen : Kan de heer Standaert zijn bemerkingen geformuleerd op pagina 9 verder toelichten ? Het is belangrijk dat er vakoverschrijdende eindtermen zijn. Krijgt men hier geen verweving tussen eindtermen die attitudegericht zijn enerzijds en eindtermen gericht op kennis en vaardigheden anderzijds ? Precies die verweving brengt een discussie teweeg. Het zou jammer zijn als belangrijke attitudes zouden verloren gaan omwille van discussies die eerder verband houden met een maatschappijvisie.

De heer Roger Standaert : In verband met de controle- en gedoogperiode verwijs ik naar de heer Perquy. De motivatie voor de beperking van vakoverschrijdende eindtermen tot thema's is dat een maatschappijmodel noodzakelijk dient opgelegd te worden, maar dat dit even goed in de scholen zelf kan gebeuren. Eindtermen vertolken precies wat een maatschappij wenst. Ook in de vakken legt men maatschappijmodellen op, zelfs in de gehanteerde methodes en in de manier waarop men werkt in de scholen. Er zijn echter wel degelijk minima noodzakelijk om leerkrachten van overbevraging te bevrijden. Ook de ouders vinden dit nodig. Als bijvoorbeeld het thema gezondheidsopvoeding wordt opgelegd, dan dient een school toch te weten wat minimaal is voor de volksgezondheid.

Wat heeft het maatschappelijk debat veranderd aan de eindtermen ? De meeste ouders zijn niet goed op de hoogte van wat op school wordt geleerd. Wel is gebleken dat de ouders niet gekant zijn tegen eindtermen en dat ze zelfs pleiten voor vakoverschrijdende eindtermen. Volgens mevrouw Vanderpoorten zijn deze eindtermen misschien te hoog gegrepen voor de eerste graad. De inspectie zal de eindtermen echter steeds evalueren in functie van de contextgegevens van de school. De inspectie doet een soort audit van een school, waarbij input, leerlingenpopulatie, context van de school, communicatiewijzen en resultaten op het vlak van de eindtermen met elkaar in verbinding worden gebracht. Men probeert de toegevoegde waarde te ontdekken. Die toegevoegde waarde is het criterium voor een goede school. Deze werkwijze vergt wel een hoge mate van professionaliteit van de inspectie.

Aan mevrouw De Schamphelaere wil ik zeggen dat niet alle vakoverschrijdende eindtermen bestaan uit attitudes, ook heel wat kennisgegevens vallen door de mazen van het vakkennet. In vele scholen verloopt teamwerk niet altijd even efficiënt. Inzake burgerzin zijn er toch wel een aantal minima die losstaan van het opvoedingsproject. Een deel daarvan mag toch wel worden vastgelegd ? Sociale vaardigheden en leren leren zijn van een totaal andere orde : ze zijn inhoudsloos, en daarom zijn ze toepasbaar in eender welke situatie. Ze moeten echter systematisch aangeleerd worden. Planning is daarbij noodzakelijk. Dit is een kwestie van rendement van het onderwijs. In deze discussie kom je uiteraard bij waarden terecht. Als er geen consensus bestaat over deze waarden, dan horen ze niet thuis in de eindtermen. Wat betreft uw opmerking over Engeland en Schotland, kan ik zeggen dat daar zeer veel belang wordt gehecht aan de christelijke levensbeschouwing. Dat kan daar. Er is heel weinig tijd voor attitudes : men moet de leerlingen immers voorbereiden op centraal georganiseerde toetsen die ze periodiek moeten afleggen. Bovendien laat het strenge leerprogramma weinig ruimte voor de leerkrachten.

Als antwoord op de vraag van de heer Sannen of er een evaluatie van de evenwichten heeft plaats gevonden, kan ik niet uit eerste hand antwoorden, omdat de DVO geen lid is van de VLOR. Ik heb wel een aantal signalen opgevangen. Zo drukten twee hoogleraren in een minderheidsrapport hun twijfel uit over het evenwicht en protesteert de SERV in zijn advies dat er te weinig rekening werd gehouden met de sociaal-economische noden. Bovendien zijn de ouderverenigingen te weinig bij dat hele proces betrokken. Er is met andere woorden dringend nood aan objectief onderzoek hierover.

De heer Jos De Meyer : Welke concrete gevolgen zullen de eindtermen hebben voor de leerplannen ?

De heer Roger Standaert : We zitten nog maar in een experimenteel stadium. In feite zou men dat beter aan de inspectie vragen. Zij voeren het experiment uit. Daarbij hantieren ze hun eigen criteria : de VLOR heeft op voorstel van DVO wel criteria opgesteld, maar die zijn nog niet bij besluit uitgevaardigd.

Ik heb wel vernomen dat tegen twee leerplannen beroep is aangetekend, omdat ze niet in overeenstemming zouden zijn met de eindtermen. De andere leerplannen zijn wel goedgekeurd.

Mevrouw Mia De Schamphelaere : De heer Standaert beweert dat leren leren inhoudsloos is. Toch is leren leren een onderdeel van de pedagogische doelstellingen die in ons systeem een onderdeel uitmaken van de vrijheid van onderwijs.

De heer Roger Standaert : Het onderscheid tussen doelen en methoden is dubieus. Men moet inhouden én processen aanleren. Vaardigheden en methodes, zoals het vermogen om een experiment op te zetten in de fysica, kunnen ook tot de doelen worden gerekend.

2. De heer Jacques Perquy, administrateur-generaal VLOR en de heer Robert Lee-naerts, medewerker VLOR ;

De heer Jacques Perquy : Ons advies over de eindtermen en over de wijziging van artikel 6 van de Schoolpactwet is het resultaat van een lang proces. Al in maart 1995 formuleerde de VLOR een tussentijds advies, waarvan belangrijke aspecten in het definitieve advies werd opgenomen. In dat verband moet ik een uitspraak van de heer Standaert nuanceren : de DVO is geen lid van de VLOR, maar was wel betrokken bij dat hele proces, tot en met het formuleren van het definitieve advies over de eindtermen en de ontwikkelingsdoelen.

In juli 1995 was dat advies over de eindtermen en de ontwikkelingsdoelen klaar. Daarin formuleerden we een aantal reserves. Ten eerste betwijfelden we of de eindtermen haalbaar zijn. Daarom stelden we voor ze na twee of drie jaar te herijken. Ten tweede stelden we vast dat er onduidelijkheid bestond over de controle. Ten derde merkten we op dat artikel 6 van de Schoolpactwet moet gewijzigd worden om de term ontwikkelingsdoel in te voeren. Bovendien wordt in het onderwijsdecreet VI-bis bepaald dat de studiebewijzen alleen zullen afgeleverd worden als de leerlingen de eindtermen bereikt hebben. Daardoor wordt de autonomie van de klasseraad beperkt.

Daarop werd op het ministerie van Onderwijs een overleg georganiseerd met de VLOR en de inrichtende machten. Daarbij bleek dat er voor de minister geen sprake kan zijn de eindtermen na een tijdje te herijken. Daarnaast vond men het aantal eindtermen en ontwikkelingstermen te groot, vooral wat de vakoverschrijdende eindtermen betreft. Er werd als deugdelijkheidscriterium gesuggereerd dat drie vierden van alle leerlingen van heel Vlaanderen ze moeten kunnen halen.

Wat de begrippen betreft, werd overeenstemming bereikt over de noodzaak van een klare definitie van eindtermen en ontwikkelingsdoelen. De controle vertrekt van de goedgekeurde leerplannen en hun toepassing. De eindtermen moeten er herkenbaar in aanwezig zijn. De vakgebonden eindtermen moeten effectief bereikt worden, de vakoverschrijdende en de attituden niet. Hetzelfde geldt voor de ontwikkelingsdoelen. De sanctionering is dan ook verschillend. Voor de eerstgenoemde is de ultieme sanctie de intrekking van de erkenning van de instelling. Voor de laatstgenoemde de vermindering of intrekking van financiering en subsidiëring. De klasseraad blijft exclusief bevoegd voor de beoordeling van individuele leerlingen en de bekrachtiging der studies. De eindtermen hebben hier slechts een indirecte invloed, namelijk voor zover zij in de leerplannen aanwezig zijn.

Iedereen vond dat het overleg inzake implementatie en controle moest voortgezet worden, al wist niemand precies wat de gevolgen hiervan zouden zijn. Inmiddels had een tweede lezing plaats gehad, waarbij de DVO betrokken was, met als resultaat de vermindering van het aantal eindtermen. Wat de vakgebonden eindtermen betreft, mag men zich overigens niet blind staren op naakte cijfers. In Nederland is voor een vergelijkbaar onderwijsniveau het aantal inderdaad lager, namelijk 22. Bij nader inzicht blijkt dit echter om een compacte formulering van 60 eindtermen te gaan. Cijfers kunnen een vals beeld geven.

In het advies van de Raad voor het Secundair Onderwijs (RSO) werd een gedoogperiodes van vijf jaar opgenomen. Er waren tevens twee minderheidsnota's, van de externe experts, inzake het BSO, en van de Steinerscholen. Deze laatsten bleven aandringen op een substitutieregeling, waarbij zij ontslagen worden van de algemene regeling op voorwaarde dat zij evenwaardige alternatieven voorstellen. Er werd aangedrongen op een verklaring van het NSKO waarin het zijn instemming zou betuigen zonder een hypotheek te leggen op de besprekingen over de tweede en de derde graad. Het NSKO kon zich immers verzoenen met de eindtermen in de eerste graad omwille van de continuïteit met het basisonderwijs.

Dat alles heeft geleid tot het vierde advies van 21 mei 1996, waarbij de SERV zich heeft onthouden. Ten slotte heeft het advies van de VLOR inzake artikel 6 van de schoolpactwet er de nadruk op gelegd dat het niet wenselijk was dit artikel specifiek voor

het secundair onderwijs te wijzigen. Dit zou dan immers later ook weer nodig zijn voor bijvoorbeeld het basisonderwijs, waarvan nu een voorontwerp van decreet voorligt, dat wij overigens reeds van een advies hebben voorzien.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : De eindtermen zijn minimale doelstellingen, die in de leerplannen worden ingewerkt door de inrichtende machten. Deze leerplannen zullen in de praktijk hogere eisen bevatten dan alleen maar de eindtermen. Het kan dus gebeuren dat een leerling op het einde van een schooljaar wel voldoet aan deze laatste, maar toch niet door de klasseraad gedelibereerd wordt. Moet zo'n leerling dan bij de overgang naar een andere school met een ander leerplan toch zijn jaar overdoen ?

Vijfenzeventig percent van de Vlaamse leerlingen moeten de eindtermen halen. Als het er meer zijn, zijn deze dus niet meer geschikt. Wat gaat er dan gebeuren ? En wat gebeurt er met de overige 25 – of minder – percent ?

Mevrouw Marleen Vanderpoorten : Het is interessant de eindtermen voor het vak geschiedenis ter vergelijken met de vakoverschrijdende eindterm burgerzin. Vijfenzeventig percent van de Vlaamse leerlingen moeten dit dus bereiken, terwijl zij drie uur geschiedenis per week krijgen. Dit lijkt mij wel zeer ambitieus.

Mevrouw Mia De Schamphelaere : Waarom werd het laatste advies nog niet rondgedeeld ? Is het alleen voor de minister bestemd ?

De heer Ludo Sannen : Maakt de VLOR een onderscheid tussen sociale vaardigheden als leren leren enerzijds en de drie andere vakoverschrijdende eindtermen anderzijds ?

De heer Jacques Perquy : De klasseraad baseert zich voor de sanctionering van de studies op het leerplan, dat naast de eindtermen de specifieke doelstellingen bevat. Het is inderdaad mogelijk dat één van de twee niet gehaald wordt, maar dat geldt voor beide. De klasseraad is soeverein inzake de beoordeling van individuele leerlingen. De eindtermen dienen om iets anders te beoordelen, namelijk de kwaliteit van de school.

Vijfenzeventig percent is een deugdelijkheidscriterium. Het is uiteraard arbitrair. Wanneer zou blijken dat het niet operationeel is, kan het herzien worden. Ik pleit er evenwel voor hiermee toch ten minste enkele jaren te wachten. Het moet zich kunnen bewijzen.

De heer Robert Leenaerts : De correlatie tussen de vakgebonden eindtermen geschiedenis en de vakoverschrijdende eindterm burgerzin is inderdaad aanwezig. Daarom is zij uitdrukkelijk opgenomen in de uitgangspunten voor het vak geschiedenis, dat zich bij uitstek leent tot vakoverschrijdende doelen.

De heer Perquy merkt terecht op dat de 75 percent een deugdelijkheidsnorm is inzake evaluatie. De werkgroep heeft bij de bespreking drie eindtermen verworpen als niet haalbaar. Omdat erover twijfel bestond, zijn zij niet opgenomen in het voorstel. Over de eindterm burgerzin bestond die twijfel niet.

De heer Jacques Perquy : Ter voorbereiding van het oorspronkelijke voorstel van de DVO had elke vakgroep op zich gewerkt. Omdat er te weinig interesse was voor de haalbaarheid van het geheel, werd vervolgens alles voorgelegd aan een vakoverschrijdende leesgroep. Deze heeft het aantal eindtermen verminderd.

De vakoverschrijdende eindtermen moeten niet noodzakelijk in één bepaald vak bereikt worden. Dit kan ook in vakoverschrijdende projecten of zelfs in bijvoorbeeld het schoolreglement. Het is uiteraard moeilijk het effect hiervan te controleren. Toch kan een school hierop worden beoordeeld. De samenhang ter zake is nastrevenswaardig, maar het blijft zo dat een leerling nooit zijn getuigschrift kan onthouden worden omwille hiervan. Hieruit moet men echter niet afleiden dat vakoverschrijdende eindtermen dan maar moeten afgeschaft worden.

De kwaliteitscontrole kan slechts slagen indien alle participanten vooraf worden ingelicht. Daarmee bedoel ik niet enkel de leerlingen, maar ook de ouders.

De heer Ludo Sannen : Naar mijn gevoel is burgerzin bijbrengen nog iets anders dan leren leren.

De heer Jacques Perquy : Het leren leren kan men niet alleen bijbrengen door het aanleren van vakken, maar ook op andere manieren.

De heer Ludo Sannen : De VLOR heeft het altijd over thema's. Ik heb ook de indruk dat vaardigheid zomaar wordt vergeleken met burgerzin.

De heer Jacques Perquy : De vaardigheden in de tweede en in de derde graad hangen af van de thema's. Ik heb er niets tegen dat er in die graden dienstpreventie wordt aangeleerd. Toch denk ik niet dat het de taak van de overheid is om dit vak in detail te beschrijven.

Mevrouw Mia De Schamphelaere : Ik wacht nog steeds op het advies dat de VLOR aan de minister heeft gestuurd.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Het onderscheid tussen de A-stroom en de B-stroom inzake eindtermen en ontwikkelingsdoelen. Voor de leerlingen van de B-stroom moeten de eindtermen niet worden bereikt. Ze moeten enkel worden nagestreefd. Bovendien zijn sommige onderwijsdoelen zwakker dan de eindtermen. Komt dit niet neer op een miskenning van een grote groep leerlingen, zoals onder meer de leerlingen van het bijzonder onderwijs ?

De heer Jacques Perquy : Sommige ontwikkelingsdoelen zijn evenwaardig aan de eindtermen. Het voorstel in verband met de B-stroom is ingegeven door de overweging dat het hier om een grote heterogene groep gaat, waarvoor men geen allesomvattende eensluidende regel kan formuleren. Het is de bedoeling ze zover mogelijk vooruit te helpen. Het voorstel komt er dus op neer dat in de B-stroom enkel de einddoelen overblijven, en dat er geen eindtermen meer zijn. Tenslotte zijn eindtermen en ontwikkelingsdoelen instrumenten om de school te meten, en niet de leerlingen.

3. De heer Philippe Muyters, secretaris-generaal SERV en mevrouw Leen Van Aerschot, medewerkster bij de studiedienst SERV

De heer Philippe Muyters : Het is niet de bedoeling geweest in te gaan op de technische aspecten van het dossier. Wij beperken ons in het advies tot de socio-culturele elementen. De SERV heeft de indruk dat de term vakoverschrijdende eindtermen werd afgezwakt. Vroeger waren ze een element van de opleiding, en nu moeten ze zelfs niet meer in het leerplan worden ingeschreven. Bovendien krijgen de scholen die de doelstellingen niet halen nog eens vijf jaar uitstel. De SERV is ook voorstander van de eindtermen voor de kwaliteitsbewaking. Het zou de garantie voor een minimumkwaliteit moeten zijn. Jammer genoeg werden ook de eindtermen afgezwakt.

Mevrouw Mia De Schamphelaere : Wie kan er voor een consensus over de vakoverschrijdende eindtermen zorgen ? Welke noodzakelijke elementen stelt de SERV dan in de plaats ?

Mevrouw Nelly Maes : Heeft de SERV alternatieven voor de eindtermen overwogen ?

Mevrouw Mia Deschamphelaere : Ik herhaal de vraag die aan de heer Standaert werd gesteld. Welk vindt u een goede oplossing voor het feit dat sommige scholen minder leerlingen hebben dan andere ?

De heer Philippe Muyters : Attitudes zijn erg belangrijk. Uit de praktijk blijkt dat de attitude van werkzoekenden erg belangrijk is voor werkgevers die zich bezig houden met ontslagen en aanwervingen. Alternatieven voor eindtermen konden nog niet concreet worden besproken. Er werd ons dringend om advies gevraagd. We hebben slechts vijf dagen de tijd gehad om ons advies te formuleren. Op de derde vraag die me zojuist gesteld is kan ik bijgevolg ook nog geen antwoord geven.

De heer Ludo Sannen : Wat vindt u van het standpunt van de heer Perquy dat vakoverschrijdende eindtermen moeilijk meetbaar zijn en dus anders moeten worden benaderd ?

De heer Philippe Muyters : In zoverre vakoverschrijdende eindtermen inderdaad moeilijker meetbaar zijn, ga ik akkoord met de heer Perquy. Ik vind echter dat deze eindtermen in de onderwijsleerplannen moeten worden opgenomen. Dat was ook de visie van de sociale partners in onze raad.

Mevrouw Marleen Vanderpoorten : Vindt u het dan niet belangrijk dat scholen de nodige onderwijsvrijheid krijgen ?

De heer Philippe Muyters : De vakoverschrijdende eindtermen zijn zo ruim geformuleerd dat er nog voldoende ruimte blijft voor onderwijsvrijheid.

Mevrouw Marleen Vanderpoorten : Nu is er inderdaad nog voldoende vrijheid voor de scholen, maar u suggereert dat daar iets zou moeten veranderen.

De heer Philippe Muyters : Ik ben er voorstander van dat de vakoverschrijdende eindtermen mee in de leerplannen worden opgenomen. De scholen krijgen voldoende vrijheid om deze doelstellingen zelf in te vullen.

4. De heer Toon Boone, secretaris-generaal VVKSO : Ik ben een bewonderaar van de schrijver van het schoolpact van 1959 en van de bepalingen daarin over de verhoudingen van de overheid tot de inrichtende machten van de scholen. Het pact komt erop neer dat slechts minimumleerplannen mogen worden opgelegd door de overheid. De rol van de overheid was in dit schoolpact erg beperkt. Sinds 1959 zijn de minimumleerplannen niet verder uitgewerkt. Toch stel ik vast dat heel wat Vlaamse scholen kwalitatief hoogstaand onderwijs bieden. In dit verband vraag ik me dan af of de vakgebonden eindtermen inderdaad wel zo minimaal zijn als sommigen ons willen doen geloven.

De vrijheid inzake opvoedingsmethodes en pedagogische projecten werd wettelijk vastgelegd in Vlaanderen. De overheid mag haar wil niet te sterk opleggen ten opzichte van de inrichtende machten. Vanwege deze principes stellen we een en ander in vraag omtrent de formulering van einddoelstellingen voor de tweede en derde graad.

De klasseraden moeten worden gehetwaard. Klasseraden moeten opnieuw een belangrijke prospectieve rol spelen. Rekening houdend met de eindtermen kunnen deze klasseraden beslissen of een leerling naar een volgend jaar mag overgaan.

We hopen dat dit decreet zal worden goedgekeurd. We stellen echter één beperking : we moeten zekerheid hebben dat dezelfde principes zullen worden toegepast voor het basisonderwijs.

De heer Jos De Meyer : Welk is uw mening over het advies van de SERV ?

De heer Joris Van Hauthem : Ik heb de indruk dat u niet blij bent met het concept van eindtermen. U zegt expliciet dat de overheid teveel ingegrepen heeft bij de eindtermen in het basisonderwijs. U bent anderzijds tevreden dat de rol van klasseraden gehetwaard wordt. Is het vanuit uw onvrede met het concept van eindtermen dat u zegt dat eindtermen voor de tweede en derde graad niet meer hoeven ?

Mevrouw Nelly Maes : Een groot deel van het budget van de Vlaamse Gemeenschap gaat naar het onderwijs. Het onderwijs moet dan ook kwaliteitsgaranties bieden. Toch heeft u kritiek op de door de regering uitgedachte methode om de kwaliteit van het onderwijs te onderzoeken. Welk alternatief heeft u ? Mag de overheid zich niet meer bezig houden met kwaliteitsbewaking van het onderwijs ? Moet deze taak voorbehouden worden aan de inrichtende machten ?

De heer Ludo Sannen : Ik wil aansluiten bij het betoog van mevrouw Maes. Er is een evenwicht gevonden tussen de vrijheid van onderwijs, het toezicht van de overheid en het beschikbare budget. De samenleving heeft bepaalde verwachtingen over het onderwijs. Is het niet de taak van de overheid, met respect voor het principe van vrijheid van onderwijs, over de minimumdoelstellingen te waken ? Ik ben blij met uw pleidooi voor een herwaardering van de klasseraden. Als compensatie zouden de leerplannen echter duidelijker moeten worden voor de ouders.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : De heer Boone stelt overheid tegenover inrichtende macht en eindtermen tegenover leerplannen. Wie stelt de leerplannen op voor het katholiek onderwijs ? Zal die instantie de overheid gaan vervangen en is dat dan beter ?

Mevrouw Mia De Schamphelaere : Hoe staat de heer Boone tegenover het advies van de Bond voor Grote en Jonge Gezinnen ?

De heer Toon Boone : In verband met het advies van de BGJG, kan ik me indenken dat ouders zo veel mogelijk van bovenaf willen reguleren. Met het advies van de SERV heb ik het zeer moeilijk. Misschien trekken de ondernemingen naar Henegouwen en Noord-Frankrijk omdat in Vlaanderen te veel reglementering bestaat. De SERV is reeds jaren aanwezig in de VLOR en in de raad van het secundair onderwijs. Men weet dus reeds lang waarover het gaat. Het gaat niet op nu te zeggen dat ze gepakt werden en een advies moesten uitbrengen in vijf dagen.

De heer Joris Van Hauthem : Was het mogelijk het concept van 1991 te vertalen naar de eindtermen van vandaag ?

De heer Toon Boone : De eindtermen zijn een poging om de minimumleerplannen uit het schoolpact van 1959 adequaat te vertalen. Tussen 1991 en 1995 is het concept over de eindtermen echter grondig geëvolueerd. In 1991 was er geen sprake van vakken of van een onderscheid tussen A- en B-stroom.

Vanaf 1995 zat de raad van het basisonderwijs klem. Pas door een langdurige bespreking met minister Van den Bossche zijn we tot een aangepast model kunnen komen. Het evenwicht tussen de verschillende instanties is nu weer bereikt. Ik heb niet gezegd dat de eindtermen van het basisonderwijs niet goed zijn. Als men het decreet letterlijk naar het basisonderwijs vertaalt zal dit repercussies hebben op de attitudinale eindtermen voor de eerste graad.

De vakoverschrijdende eindtermen zijn de verantwoordelijkheid van de inrichtende macht. Op dat vlak bestaan nogal wat wetten, Europese richtlijnen en verdragen. De inrichtende machten moeten niet extra worden belast.

De heer Ludo Sannen : Er kan misschien precies worden gezorgd voor een duidelijkere vertaling van wat vanuit Europa is geformuleerd.

De heer Toon Boone : Er is al voldoende gereguleerd door de overheid. Het verbond biedt leerplannen aan aan de inrichtende machten. De inrichtende machten en de leraars stellen de leerplannen trouwens mee op. Dit geldt niet voor studierichtingen die slechts een of twee maal worden ingericht in Vlaanderen. Elke inrichtende macht mag trouwens lessenroosters en leerplannen opmaken.

De heer Karel De Gucht : Waar haalt u de mening dat een attitude meetbaar is ?

De heer Toon Boone : Dat heb ik niet gezegd.

De heer Karel De Gucht : Wat is dan de zin van een attitudinale eindterm ? Waarom zou een klasseraad een mening kunnen uitbrengen over de attitude van een leerling ? Wat is daar de betekenis van als het gaat om een wezen in ontwikkeling ?

De heer Toon Boone : Een leerling moet kunnen slagen in het secundair onderwijs, ook al gaat men niet akkoord met zijn levenshouding.

De heer Karel De Gucht : Dit is nog veel erger. Wat moet er gebeuren als een leerling een exuberante mening verkondigt, die haaks staat op de bestaande maatschappelijke opvattingen ? Dat lijkt me een zeer imperialistisch standpunt. Als een decreet zo kan geïnterpreteerd worden, dan zal dat ook gebeuren. Leerkrachten oordelen, zelfs zonder attitudinale eindtermen, soms veeleer over attitudes dan over kennis.

De heer Toon Boone : Van een dergelijke leerling zullen we hooguit zeggen dat hij niet thuishoort in ons opvoedingsproject.

Mevrouw Nelly Maes : Een minimumcijfer voor gedrag is soms een groter compliment dan een maximum. Ik hoor de heer Boone graag zeggen dat binnen het vrije net leerplannen doorgegeven worden. Hoe zou u dan scholen sanctioneren die niet aan de minimumdoelstellingen beantwoorden ? De Grondwet bepaalt dat iedereen onderwijs mag inrichten. Als wetgever voel ik me verantwoordelijk voor de manier waarop het overheidsgeld aan onderwijs wordt besteed. Bestaat in uw kwaliteitscontrolesysteem enige vorm van sanctionering, als het onderwijs niet een minimum van kwaliteit biedt ?

De heer Toon Boone : De vraag van mevrouw Maes heeft betrekking op de manier waarop de overheid en de inrichtende machten de verantwoordelijkheid verdelen. Met de eindtermen en de leerplannen waarin de eindtermen vertaald worden, beschikken we over een instrument om dat op een evenwichtige manier te doen verlopen. Mijn aversie richt zich niet tegen de gewone eindtermen, maar alleen tegen de vakoverschrijdende eindtermen. Bovendien is er met het decreet op de schoolinspectie een fundamentele vernieuwing in deze relatie gekomen : de controle en de bewaking van de kwaliteit worden toevertrouwd aan de inspectie, terwijl de begeleiding aan de pedagogische adviseurs wordt toevertrouwd.

Als een inrichtende macht onze leerplannen volgt, worden dat de leerplannen van de inrichtende macht.

Mevrouw Nelly Maes : Wie zal meten of de vakoverschrijdende eindtermen, zoals leren leren bijvoorbeeld, gehaald worden ? Is dat de taak van de inspectie of van de pedagogische begeleiding ? Kan een school gesanctioneerd worden als ze slechte leermethodes aanleert ?

De heer Ludo Sannen : De heer Boone heeft niet geantwoord op mijn vraag over de openbaarheid van de eindtermen. Hoe zullen de ouders inzicht krijgen in de eindtermen ? Uiteindelijk oordeelt de klasseraad ook op basis van de vakoverschrijdende eindtermen. Hoe zullen de ouders weten wat er verwacht wordt ?

De heer Toon Boone : De klasseraad oordeelt op basis van hun inzichten in de hele persoonlijkheid van de leerling. Ik leg er wel steeds de nadruk op dat men aspecten die betrekking hebben op orde en tucht niet mag verwarren met leerattitudes en het oordeel over de onderwijsprestaties van een leerling. Lastige leerlingen moeten kunnen slagen.

De heer Karel De Gucht : Er zitten toch attitudes in de eindtermen ?

De heer Toon Boone : Daarom pleit ik ervoor de vakoverschrijdende eindtermen niet in de beoordeling van een leerling te betrekken.

De heer Ludo Sannen : Wanneer een leraar ontdekt dat een leerling zwak is in Frans, maar zelfstandig genoeg kan werken om die achterstand zelf op te halen, mag dat in het oordeel van de klasseraad niet meespelen ?

De heer Toon Boone : Daarover oordeelt de klasseraad. Onderwijs berust altijd op een interactie tussen leraar en leerling. We hopen dat een leerling van ons middelbaar onderwijs geleerd heeft dat hij zijn hele leven lang zelfstandig zal moeten zijn en zelf dingen bijleren. Dat is echter niet te vatten in eindtermen. En zeker niet in vakoverschrijdende eindtermen : leren leren leert men in de vakken zelf.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Zijn de eindtermen duidelijk voor de ouders ? Moet men de eindtermen of de leerplannen bekend maken ?

De heer Toon Boone : Ik hoop dat veel ouders bereid zijn de eindtermen en de leerplannen te lezen. De eindtermen zijn in de eerste plaats bedoeld voor de mensen die de leerplannen moeten opstellen en voor de inspectieteams die belast zijn met de controle van de kwaliteit. De ouders zouden in de eerste plaats de leerplannen moeten kennen.

In feite weten de ouders alleen welke handboeken gebruikt worden. Het niveau van de school wordt voor hen bepaald door die handboeken en door de persoonlijkheid van de leerkracht. Dat is iets dat je niet kan vastleggen in eindtermen.

5. De heer Gaston Vandevelde, ondervoorzitter ARGO en de heer Jef Wellens, adjunct administrateur-generaal ARGO

De heer Jef Wellens : De ARGO steunt het denkmodel waarin de eindtermen voor de overheid het instrument bij uitstek zijn voor controle van de kwaliteit van het onderwijs.

De eindtermen zijn in de eerste plaats bedoeld voor de makers van de leerplannen : ze moeten van de eindtermen iets bruikbaars maken. Daarbij pleiten we er wel voor de scholen voldoende ruimte te laten voor differentiatie op basis van een schoolwerkplan.

Bij de eindtermen voor het basisonderwijs wezen we op problemen over de studiedruk en de studiebelasting. Toen lag de nadruk echter nog op de inspanningen van de school.

Wanneer men de eindtermen voor het middelbaar onderwijs invoerde, werd de schoolpactwet gewijzigd. Als men die bepalingen slecht leest, zou men kunnen volhouden dat daardoor de autonomie van de klasseraad werd aangetast : de klasseraad zou immers bij zijn oordelen gebonden zijn door de eindtermen, terwijl die nu een ruime mate van vrijheid heeft bij zijn oordeel.

Onze scholen zijn wel niet erg enthousiast over de eindtermen : ze zijn te vaag, te veel, ze liggen te ver van de realiteit.

De centrale raad van de ARGO heeft zich onthouden bij de stemming over de eerste versie van het voorstel. Men had vragen bij de haalbaarheid, de lokale accenten, de controle, de implementering en de herijking. Deze twijfels werden erkend en er kwam dan ook een overlegronde. In de dialoog werd in januari 1996 een evenwichtspunt bereikt. Het resultaat was een ingewikkelde taxonomie. De ARGO heeft besloten die te verhelderen door vrijwillig de attitudes en de vakoverschrijdende eindtermen op normatieve wijze in de leerplannen op te nemen. Zij wil immers niet dat hieraan wordt voorbijgegaan.

Verder vindt de ARGO het een goede zaak dat de klasseraad volop haar rol kan spelen. Dat zal gelukkig ook het geval zijn in het verwachte decreet inzake het basisonderwijs.

De heer Gaston Vandeveldel : Uiteindelijk is de ARGO akkoord gegaan met de finale versie van het voorstel, maar daaruit mag men niet afleiden dat wij nu zonder zorgen zouden zijn. De uitvoering van de controles blijft problematisch voor de vakoverschrijdende eindtermen en attitudes, die enkel moeten nagestreefd worden, en niet noodzakelijk gehaald. Voor de ARGO zijn zij even belangrijk, maar omdat zij kwalitatief zijn, zijn moeilijker meetbaar.

Daarnaast worden de eindtermen als minimaal geformuleerd, wat nog niet betekent dat hun haalbaarheid evident zou zijn. Zij moeten eerst nog uitgeprobeerd worden in de klasrealiteit. Het is goed dat er een permanent overlegplatform gecreëerd wordt met de inspectie. De eindtermen zijn immers net zoals het hele onderwijsveld aan evoluties onderhevig.

Zowel de leraars als de scholen en de inspectie zullen een nieuwe houding moeten aanleren. De nieuwe situatie mag niet leiden tot automatismen, maar moet alle betrokkenen de nodige ruimte voor creativiteit laten. Zo zijn wij bijvoorbeeld tegenstander van gestandaardiseerde toetsen, die uiteindelijk kunnen leiden tot nationale examens. De ARGO gelooft in de waarde van de invoering van de eindtermen en in de noodzaak van de controle ervan, ter verhoging van de kwaliteit van het onderwijs.

De heer Christiaan Vandenbroeke : De ARGO zal dus de attitudes en de vakoverschrijdende eindtermen normatief formuleren en beoordelen. Eén daarvan is burgerzin, waarmee ongetwijfeld verwezen wordt naar onder meer democratische gezindheid. Sluit dit ook Vermeylens beroemde adagium in : Vlaming zijn om wereldburger te worden ?

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : De leerplancommissies van de ARGO gaan de eindtermen in de leerplannen inwerken. Hoeveel vrijheid gaat de ARGO aan de scholen laten om hiervan af te wijken ? De leerplannen zijn in de loop der jaren steeds volumineuzer geworden. Welke vrijheid zal de leraar overhouden in zijn klas ?

De heer Ludo Sannen : Ik hoop dat u bij de normering van de vakoverschrijdende eindtermen niet denkt in de richting van collega Vandenbroeke. Zoiets doet mij huiveren.

De heer Christiaan Vandenbroeke : Die uitspraak is mij zeer dierbaar.

De heer Ludo Sannen : Ongetwijfeld. Hoe waardevol ook, toch blijft de vraag hoe men dit denkt te controleren ? Zoals het voorstel nu voorligt, is dit probleem allesbehalve opgelost. De ARGO zal dus zelf een oplossing moeten vinden.

Verder rijst de vraag of de ARGO in de toekomst überhaupt nog leerplannen zal kunnen opleggen, wanneer verder gewerkt wordt in de richting van netoverschrijdende samenwerkingsverbanden.

De heer Karel De Gucht : De ARGO hecht veel belang aan de attitudinale eindtermen. Het vrij onderwijs daarentegen beweert inzake deze eindtermen geen meetinstrumenten te hanteren. Zodra een leerling echter niet past in het concept van het vrij onderwijs, worden dienovereenkomstig maatregelen genomen. Het gaat toch niet op dat het ene net er eigen impliciete normen op aanhoudt, terwijl het andere net deze eindtermen officialiseert. Het officiële net, dat toch een gedelegeerde bevoegdheid van de staat heeft gekregen, gaat dus attitudinale eindtermen als burgerzin hanteren. Daarvoor huiver ik. Is het geen elementair recht van ieder persoon om niet aangepast te zijn ? Waarom zouden we dit recht aan volwassenen toekennen en niet aan kinderen ?

Wat wordt er bedoeld met de uitspraak dat de eindtermen fundamenteel zijn ? Is het de bedoeling het laatste woord te laten aan de klasseraad ? Het zijn vooral de onaangepasten die het in de geschiedenis ver hebben gebracht.

De heer Jef Wellens : Het is niet de bedoeling van de ARGO normerend op te treden voor de diepste zielerorselen. Het Vlaams Parlement heeft trouwens beslist geen eindtermen noch ontwikkelingsdoelen vast te leggen voor de levensbeschouwelijke vakken. Vakoverschrijdende eindtermen vallen niet samen met attitudinale eindtermen. Ze kunnen ook nog cognitieve elementen bevatten.

We gaan ervan uit dat onze biotoop Vlaanderen is. U voegt daar aan toe dat we moeten Vlaming zijn om Europeeër te worden. Deze principes werden vastgelegd in de leer-

plannen van het gemeenschapsonderwijs nog voor er sprake was van eindtermen. Vroeger werd het rijksonderwijs al te vaak verweten op een negatieve manier neutraal te zijn. Met de ARGO is het nu enigszins anders. Onder burgerzin moeten we nu toch een paar minimale attitudes verstaan.

Aan mevrouw Verwimp kan ik zeggen dat de scholen vrij zullen zijn om in het leerplan eigen klemtonen te leggen, onder meer in de kenniselementen. Voor de SERV zijn eindtermen en organisatie-doelen geen instrumenten om de leerkrachten te controleren.

De heer Gaston Vandeveldde : De vrijheid van de leerkracht is zeer belangrijk. Wat in de klas gebeurt, levert resultaten op. Dit gebeuren wordt wel ondersteund door de leerplannen. Het is maar gedeeltelijk waar dat de leerplannen omvangrijker zijn geworden. Het leerplan zelf omvat echter slechts enkele bladzijden. De rest zijn wenken voor de uitvoering van het leerplan. Beginnende leerkrachten hebben vaak de neiging om die wenken nauwgezet toe te passen. Uiteraard kan men de eindtermen uit een maximale visie maar ook uit een minimale visie benaderen. Daarom stel ik voor een paar jaar te wachten alvorens een aanvaardbare definitie te formuleren.

Bij het opstellen van de eindtermen had men een andere benadering kunnen hanteren. Men had kunnen uitgaan van de vraag wat een leerling aan het einde van de eerste graad moet kennen om te weten waartoe hij het best geschikt is in de tweede of derde graad. Men heeft echter een andere weg gekozen. Men heeft de eindtermen opgesteld vanuit de vakken. Dat laat je dan best over aan vakspecialisten. Zij hebben echter vaak de neiging om hun eigen vak als zeer belangrijk te aanzien. Zo wordt er dan hier en daar een eindterm toegevoegd.

Wij staan uiteraard volledig achter het pedagogisch project voor de ARGO. Wij verplichten echter niemand. Op grond van dit pedagogisch project kunnen de leerlingen, die met verschillende meningen geconfronteerd worden, hun mening zo goed mogelijk distilleren en verdedigen. Daarvoor heeft men echter achtergronden nodig. De heer De Gucht heeft terecht gezegd dat de wereld is opgebouwd door mensen die niet altijd tussen de lijntjes lopen.

De heer Karel De Gucht : Ik had het over personen met een onaangepast gedrag. Misschien zijn dat wel diegenen die altijd de rechte lijnen volgen. De heer Wellens stelt dat de eindtermen per vak een aantal attitudele elementen bevatten. Daarnaast zijn er attitudes die cognitieve elementen bevatten. Ik vrees dat de leraren zo te veel in de positie van Prinzipienreiter zullen terecht komen, en dat is iets waar ze toch al gevoelig voor zijn.

De heer Gaston Vandeveldde : Die zijn ook welkom.

De heer Karel De Gucht : De eindtermen bevatten ook attitudele elementen. Ik heb daar geen problemen mee. Ook voor de vakoverschrijdende eindtermen worden nu echter attitudele doelen gesteld. We moeten ons ervoor hoeden om de leraars in de positie van Prinzipienreiters te plaatsen. In het onderwijs zijn er nogal wat mensen die menen te weten hoe de wereld in elkaar zit. Door in vakoverschrijdende einddoelen attitudele elementen te verwerken, bestaat het gevaar dat we deze mensen nog steunen.

Bij de vakoverschrijdende eindtermen zijn er slechts drie die echt zouden kunnen worden gemeten : leren leren, milieu-opvoeding en gezondheidsonderricht. Twee andere eindtermen, met name sociale vaardigheden en burgerzin, zijn echter niet meetbaar. U gaat ervan uit dat het naast elkaar bestaan van verschillende meningen een doelstelling kan zijn voor burgerzin. Niet iedereen is het hier echter mee eens. De heer Van Hauthem vindt bijvoorbeeld juist dat goede burgerzin erin bestaat om in één bepaalde richting te denken. Wat zal er gebeuren met opvoeding in burgerzin als er een racistische meerderheid komt ? Een pluralistische houding is geen gemeengoed in onze maatschappij. Eindtermen als sociale vaardigheden opbouwen en burgerzin verwerven zijn dan ook inherent gevaarlijk. Ik kan het dus niet eens zijn met deze eindtermen, omdat ze niet voldoende meetbaar zijn en omdat ze altijd in het verlengde liggen van wat op een bepaald moment een meerderheidopvatting is in de maatschappij.

De heer Christian Vandenbroeke : Als premisse voor de bepaling van wat goede burgerzin is, kunnen we hanteren : Vlaming zijn in Europa. Als een leraar of een school het vertikt om dit concept te onderschrijven, zal er dan door de inspectie worden opgetreden ? Zal er door de ARGO onmiddellijk worden opgetreden of zal men wachten op klachten ?

De heer Joris Van Hauthem : Ik sluit me aan bij het standpunt van de heer De Gucht. Ik begrijp echter niet dat hij suggereert dat voor mij slechts één standpunt mogelijk is

voor wat betreft de interpretatie van wat goede burgerzin is. Ik stel me dezelfde vragen in verband met de attitudinale aspecten van eindtermen.

De heer Karel De Gucht : De interpretatie van burgerzin van het Vlaams Blok staat toch in het zeventig-puntenprogramma ?

De heer Joris Van Hauthem : Ik heb dezelfde bekommernissen als u over het opleggen van een maatschappijmodel door de overheid. Ik stel vast dat in het onderwijs niet alle standpunten aan bod kunnen komen. Vraag dit maar aan de kinderen waarvan de ouders lid zijn van het Vlaams Blok.

De heer Jef Wellens : Ik geef toe dat er problemen zouden rijzen als de hypothese van de heer De Gucht opgaat. Laten we er echter voorlopig van uitgaan dat de maatschappij op het moment pluriform is en dat nog een tijdje zal blijven. Het verborgen curriculum van de scholen moet expliciet worden gemaakt. Alle meningen moeten met elkaar kunnen worden geconfronteerd. We hebben er heel duidelijk voor gekozen om ons achter de non-discriminatenota te scharen en ons ernaar te gedragen.

De heer Karel De Gucht : Heb je daar dan eindtermen voor nodig ?

De heer Jef Wellens : De eindtermen zijn de doelstellingen van de gemeenschap.

De heer Karel De Gucht : Dat is nu net het probleem.

De heer Jef Wellens : Het is onze taak om deze doelstellingen in te schrijven.

Sociale vaardigheden kunnen gedeeltelijk operationeel worden gemaakt. Ik denk daarbij bijvoorbeeld aan discussievaardigheden die bij leerlingen kunnen worden ontwikkeld. Dergelijke vaardigheden zijn erg belangrijk voor het bedrijfsleven. Ook kennis, vaardigheden en attitudes in verband met burgerzin kunnen worden ontwikkeld en gemeten.

De heer Karel De Gucht : U spreekt over trainingen in sociale vaardigheden als voorbereiding op het bedrijfsleven. Dit soort trainingen is gedeeltelijk technisch, maar ook bij uitstek waardegebonden.

De heer Jef Wellens : Bij de trainingen kunnen de technische vaardigheden worden ontwikkeld.

De heer Gaston Vandeveldte : De ARGO organiseert in opdracht van de overheid een positief gericht, pluralistisch onderwijs. Naast deze opdracht maakt de ARGO ook gebruik van eindtermen. Wanneer leraars niet aan de opdracht van de ARGO of aan de eindtermen voldoen, moet de pedagogische begeleiding optreden. Bij vakoverschrijden de eindtermen is er trouwens interne controle binnen de school mogelijk, omdat de doelstellingen dan door een hele groep leraars moeten worden bereikt.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Zal u de eindtermen inbouwen in de opdracht van de leraars ? Moeten leraars dus trouw zweren aan de eindtermen en de opdracht van de ARGO ?

De heer Gaston Vandeveldte : Vanaf dat ogenblik wordt dat de taak van de leraars.

6. Mevrouw Carla Cattoir, directeur OVSG

Mevrouw Carla Cattoir : De OVSG is blij dat er eindtermen bestaan, ze zijn nodig voor de kwaliteitsbewaking van het onderwijs. Het verheugt ons ook dat men is afgestapt van de eindtermen voor zowel de A- als de B-stroom en dat het verschil tussen eindtermen en ontwikkelingsdoelen decretaal verankerd is. We zijn vragende partij om de vakgerichte eindtermen kennis, inzicht en vaardigheden en de attitudinale eindtermen – ook de vakoverschrijdende – decretaal te bepalen. We vragen in dat verband een aanpassing van artikel 6 bis van het Schoolpact.

In de leerplannen moet ruimte worden gelaten voor specifieke doelen van de inrichtende machten en van de scholen zelf. We zijn blij met de herinvoering van de autonomie van de delibererende klasseraad. We koesteren verwachtingen over het overlegplatform dat zal worden opgericht. Het is immers best mogelijk dat de eindtermen door een meerderheid van de leerlingen niet worden gehaald.

Als koepel zijn we een vereniging van inrichtende machten ; samen met onze inrichtende machten maken we leerplannen aan. De vakoverschrijdende eindtermen waarover een consensus bestaat zullen opgenomen worden in onze leerplannen. We scharen ons

achter de besnoeiingen in het aantal vakoverschrijdende eindtermen. Wel vinden we dat ons slechts een zeer korte periode rest om de leerplannen aan te maken : eind februari 1997 moeten we klaar zijn. In verband met de wijzigingen van de schoolpactwetgeving sluit ik me grotendeels bij mijn voorgangers aan.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Wat was uw voorstel voor de termijn om de leerplannen uit te werken ?

Mevrouw Carla Cattoir : Ik had liever één jaar langer gehad. De eindtermen moeten bij het begin van het schooljaar worden ingediend. De scholen moeten ook nog worden voorbereid op de invoering ervan. Ook de handboeken moeten aangepast worden.

7. de heer Patrick Weyn, pedagogisch adviseur CVPO

De heer Patrick Weyn, pedagogisch adviseur bij de Cel voor het Provinciaal Onderwijs (CVPO) : De CVPO gaat akkoord met het advies van de VLOR van 30 april 1996 over de eindtermen en ontwikkelingsdoelen voor de eerste graad van het middelbaar onderwijs.

Voor ons waren de veranderingen die aan het oorspronkelijke voorstel werden aangebracht belangrijk. Die hebben de eindtermen en ontwikkelingsdoelen meer haalbaar en realistisch gemaakt. We zijn bijzonder verheugd over het feit dat de attitudele eindtermen en ontwikkelingsdoelen behouden werden. Het spreekt vanzelf dat de evaluatie van attitudele eindtermen en ontwikkelingsdoelen volgens andere procedures moet gebeuren dan eindtermen die betrekking hebben op inzicht, vaardigheden en kennis. We steunen ook het idee van vakoverschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen. We geloven dat de scholen de visie en de capaciteiten hebben om een eigen visie over de eindtermen en ontwikkelingsdoelen te ontwikkelen. De CVPO zal volgend jaar een project over de voorbereiding van de implementatie van vakoverschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen om de provinciale scholen aan te sporen om al volgend jaar een strategie hierover te ontwikkelen.

Over de opdracht van de begeleidingsdiensten en van de overheid moet duidelijkheid komen. De begeleidingsdiensten zullen met hun beperkte staf een cruciale rol spelen bij de invoering van de eindtermen en ontwikkelingsdoelen. Voor de mensen die de leerplannen moeten maken een onmogelijke opdracht zijn om de leerplannen aan te passen voor 1 maart 1997. Op dat ogenblik moeten de leerplannen immers ter goedkeuring worden voorgelegd.

De CVPO steunt het advies van de VLOR en dringt erop aan dat de wet van 29 mei 1959 en het decreet van 17 juli 1991 over de inspectie en de pedagogische begeleidingsdiensten gewijzigd worden, zodat de ontwikkelingsdoelen voor het middelbaar onderwijs en de opdracht van de scholen in een decreet worden vastgelegd, de autonomie van de klasseraad wordt bevestigd en een gedoogperiode wordt ingevoerd.

De voorzitter : Ik vind het onaanvaardbaar dat leden van de commissie, zoals mevrouw Vanderpoorten en de heren Van Dijk en Sannen vragen om een hoorzitting, maar niet blijven om te luisteren. Het is weinig hoffelijk dat we hier met zo weinigen aanwezig zijn.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Ik vervang hier de heer Sannen. Onze fractie telt één lid en het aantal aanwezige leden van onze fractie is bijgevolg niet verminderd.

8. Mevrouw Kathleen Roels, pedagogisch medewerker en de heer Marc Op de Beeck, adjunct algemeen secretaris COC, ook namens ACOD en VSO

De heer Marc Op de Beeck : Ik verwoord hier niet alleen de mening van de COC, maar ook van de andere vakbonden ACOD en VSOA. Ik treed hier op als voordvoerder van deze drie bonden. De eindtermen en ontwikkelingsdoelen omschrijven wat de overheid van het onderwijs verwacht. Omdat de inspectie controleert in welke mate de eindtermen worden bereikt, bieden ze een garantie voor de kwaliteit van het onderwijs.

De eindtermen en ontwikkelingsdoelen voor het middelbaar onderwijs zullen voor die kwaliteit garant staan. Bij de redactie van de eindtermen en ontwikkelingsdoelen werden niet alleen vertegenwoordigers van de inrichtende machten, ouderverenigingen en vak-

bonden betrokken, maar via het maatschappelijk debat ook vele leerkrachten en vakbondsafgevaardigden. Dat bewijst dat we het streven naar kwaliteit steunen. Een criterium om een leerplan goed te keuren, is de mate waarin de eindtermen en ontwikkelingsdoelen erin herkenbaar zijn. Dankzij de gedoogperiode van vijf jaar krijgen scholen de kans om een eigen visie te ontwikkelen over eindtermen en ontwikkelingsdoelen. Wanneer de school die opdracht niet uitvoert, riskeert ze sancties.

De eindtermen creëren een evenwicht tussen de kwaliteitseisen van de overheid en de pedagogische autonomie van de school inzake de vakoverschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen. Daardoor is integratie van verschillende vakken mogelijk. We appreciëren het voornemen van de Vlaamse overheid om de burgers en de mensen in het onderwijs over de eindtermen en ontwikkelingsdoelen te informeren.

De implementatie van de eindtermen en de ontwikkelingsdoelen veronderstelt een degelijke voorlichting en begeleiding van de leerkrachten. Dat mag voor de leerkrachten geen extra kosten veroorzaken. De criteria voor de controle op de visie van de school op de vakoverschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen zijn vaag. Daardoor bestaat de kans dat de scholen autonomie krijgen, maar we vrezen dat de inrichtende machten die visie aan de scholen zullen voorschrijven. Dat zou zeer betreurenswaardig zijn.

Bij mensen in het onderwijs zullen vragen rijzen over de verschillen tussen eindtermen en ontwikkelingsdoelen, tussen vakgebonden en vakoverschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen, tussen de verschillende onderwijsniveaus, tussen het gewoon en het buitengewoon onderwijs inzake de verwerking van de eindtermen in het leerplan, de controle – al dan niet effectmeting bij de leerlingen – en de sancties. Deze verschillen moet men uitleggen.

We pleiten ervoor om meer aandacht te besteden aan burgerzin bij de vakoverschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen. Om de eindtermen en ontwikkelingsdoelen voor het middelbaar onderwijs grondig te kunnen beoordelen, moet men een perspectief hebben op de tweede en de derde graad. Continuïteit is van groot belang.

In zijn advies van 13 juni 1995 vraagt de Raad voor het Middelbaar Onderwijs van de VLOR een overlegplatform tussen de overheid, de inrichtende machten en andere partners. Daardoor is een permanente dialoog mogelijk over de regels die de implementatie en de controle van de eindtermen en ontwikkelingsdoelen zullen sturen. Jammer genoeg wordt dit overlegplatform alleen vermeld in de memorie van toelichting en dan nog wel tussen haakjes. Overleg is zeker nodig en de vakbonden willen daarin participeren.

De eindtermen en ontwikkelingsdoelen zouden op 1 september 1997 worden ingevoerd. De leerplannen moeten dus vóór 1 maart klaar zijn, om dan goedgekeurd te kunnen worden. We vrezen echter dat daardoor de druk te groot zal worden. Zou 1 september 1998 geen realistischer datum zijn ?

In het advies van de VLOR werd voorgesteld om in artikel 6, paragraaf 3 de uitzondering voor leerplannen levensbeschouwelijke en cultuurbeschouwelijke vakken uit te breiden voor de handelingsplannen van het buitengewoon onderwijs. Dat voorstel werd niet opgenomen in het voorontwerp van decreet.

Ten slotte wil ik nog de aandacht vragen van leden van het Vlaams Parlement voor een bijzonder probleem. In het decreet op het basisonderwijs worden de eindtermen en ontwikkelingsdoelen ook vermeld. Niemand wil dat er verschillen komen tussen basisonderwijs en middelbaar onderwijs, want dat zou tot moeilijkheden leiden op het terrein van de inspectie en de controle.

De heer Christiaan Vandenbroeke : Wat zijn daarmee precies de concrete moeilijkheden ?

De heer Marc Op de Beeck : De tekst van het decreet over het basisonderwijs die we nu bespreken in het comité C-2 en in de overkoepelende onderhandelingscommissie, is niet in overeenstemming met het minidecreet. Dat schept onduidelijkheid : zal de tekst van het mini-decreet worden toegepast of de tekst van het decreet over het basisonderwijs ?

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Er bestaan op dit ogenblik al leerplannen. Wat zal er aan die plannen concreet veranderen door de eindtermen ?

De heer Marc Op de Beeck : De leerplannen zijn de verantwoordelijkheid van de inrichtende machten. Wij hebben daarop geen kijk.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : In welke mate zitten de eindtermen al in de bestaande leerplannen ?

Mevrouw Kathleen Roels, pedagogisch medewerker COC : Wij zitten niet in de leerplancommissies.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Verandert de invoering van de eindtermen effectief iets aan de leerplannen. Is er sprake van grote omwentelingen ?

De voorzitter : Die vraag hadden wij moeten stellen aan de inrichtende machten.

9. De heer Kamiel Van Herp, Federatie van Rudolf Steinerscholen

De heer Kamiel Van Herp : Wij hebben kunnen deelnemen aan de besprekingen van de RSO, ook inzake het fundamentele denkwerk over het begrippenkader. Hierdoor zijn veel van onze bezwaren over de attitudes en de vakoverschrijdende eindtermen weggenomen. In de vakgroepen echter hebben wij helaas niet mogen meewerken. Hierdoor zijn ernstige bezwaren gebleven, zodat wij het uiteindelijk nodig hebben geacht een minderheidsnota neer te leggen, die werd toegevoegd aan het advies van de RSO.

De overheid wil voor alle netten en scholen een minimale basisvorming verplichten. Deze wordt uitgedrukt in zeer uitgebreide en gedetailleerde doelstellingen. Hierdoor blijft onvoldoende ruimte over eigenheid. Deze blijft beperkt tot een marginale toevoeging aan een opgelegd basiscurriculum. Deze kritiek geldt zowel voor de leerinhoud als voor de pedagogische methode.

De overheid wil de maatschappelijke problemen aanpakken langs het onderwijs. Waarden kunnen echter niet opgelegd worden, zij moeten van binnen uit rijpen. De afspraak die men gemaakt heeft inzake de tweede en derde graad, namelijk zich beperken tot grote thema's, had men beter ook hier gemaakt.

Door de vakgebonden eindtermen zeer concreet te formuleren legt de overheid ook een vakconcept op. Dit raakt de pedagogische vrijheid. De voorgestelde benaderingen zijn ongetwijfeld waardevol, maar zij sluiten mogelijk even waardevolle alternatieve visies op voorhand uit.

Deze tijd heeft vooral behoefte aan krachtige en creatieve lerarenteams. De uitdagingen zijn niet gering : de sterke toename van het aantal zogenaamde moeilijke kinderen ; de steeds verder gaande verschuiving van de opvoedingsrol van de familie of het gezin naar de school ; de toenemende bedreiging van de eigen wereld van het kleine kind. De lerarenteams hebben hiervoor in de eerste plaats een sterke gemeenschappelijke visie nodig, motivatie en geestdrift, steunend op eigen inzicht en ervaring. Dit is onverenigbaar met voorgeschreven programma's.

Bij de leerlingen zijn vormende krachten aanwezig waarmee creatief moet gewerkt worden. Dat geldt in het bijzonder voor de leerlingen van de eerste graad van het secundair onderwijs en van het basisonderwijs. Er moet voldoende ruimte blijven voor de eigen beleving en ervaring, en voor verbondenheid in de plaats van afstand nemen of kritische reflexie. Een ontwikkelingsgerichte aanpak vereist aandacht voor de innerlijke vragen eigen aan een bepaalde leeftijd, en geen exclusief maatschappelijke benadering.

Er zou een ruime sociale consensus rond de eindtermen bestaan. Wij willen die respecteren, op voorwaarde dat men ook ruimte laat voor minderheidsopvattingen. Deze kunnen de meerderheid verrijken. Homogeniteit is steriel. Verscheidenheid is een democratische waarde. Elk onderwijsprogramma impliceert een mens- en wereldbeeld.

Concreet vragen wij het recht bepaalde eindtermen op een latere leeftijd te realiseren, andere minstens te herformuleren en een ontheffing te krijgen voor eindtermen die waarden bevatten.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : De verwerking van de eindtermen in de leerplannen is een bedreiging van de vrijheid van de leerkracht. Heeft u enig idee hoe ver dit gaat in het traditioneel onderwijs ?

De heer Kamiel Van Herp : Voor mij is dit moeilijk te zeggen, aangezien onze leerplannen altijd al totaal anders zijn geweest. Een vergelijking is moeilijk. Onze leerplannen zijn aan herwerking toe. In welke mate dit zal moeten gebeuren hangt af van de reactie van de overheid op de drie concrete vragen die ik heb geformuleerd. De DVO weet

hier ongetwijfeld meer over. Zij beweren dat de eindtermen tot 75 percent van de leerplannen kunnen gaan bepalen.

De heer Christiaan Vandenbroeke : Welke problemen heeft u met de inhoudsomschrijving voor het vak geschiedenis ?

De heer Kamiel Van Herp : Het probleem is niet de inhoud als zodanig, want die wordt niet echt opgelegd. Wel wordt een zeer gedetailleerde lijst met criteria uitgewerkt die in feite een methode voorschrijft. Deze dwang aanvaarden wij niet.

Mevrouw Mia De Schamphelaere : De eindtermen houden een visie op de samenleving in. Zij zijn evenwel ondersteunend en vormen geen norm voor de kwaliteitscontrole van de scholen. Dit laatste geldt immers alleen voor de vakgebonden eindtermen.

De heer Kamiel Van Herp : Dit lijkt inderdaad zo te zijn, maar als men nauwkeuriger kijkt, ziet men dat zij een geheel vormen en het resultaat zijn van een welbepaald concept. Wij willen juist niet dat een dergelijk vakconcept wordt opgelegd.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Waarden verdwijnen alom in deze tijd. Toch wenst u ze ook nog eens uit het eindtermenvoorstel te verwijderen.

De heer Kamiel Van Herp : Voor ons staan de waarden centraal, maar wij vinden dat zij niet door de overheid opgelegd kunnen worden. Waarden zijn eenvoudig niet voor te schrijven.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Is het wel noodzakelijk om de leraars een waardevorming op te leggen ?

De heer Kamiel Van Herp : Als bepaalde scholen voor bepaalde waarden kiezen, dan betekent dat nog niet dat de leraren deze waarden als een opgelegde keuze beschouwen.

10. De heer Werner Govaerts, secretaris Vrije Ruimte

De heer Werner Govaerts : Verschillende groepen, zoals het Interprovinciaal Oudercomité en de Steinerscholen, gingen aanvankelijk niet akkoord met de eindtermen. De nuancerings van de sancties en de belofte dat de inspectie niet hard zou optreden hebben daar niets aan veranderd. Volgens De Standaard zijn de eindtermen het resultaat van een goed doordacht pedagogisch concept. Het is de droom van een maakbare samenleving. Ik weet niet over welk pedagogisch concept de krant het heeft. Ook de voorzitter van de Dienst voor Onderwijsontwikkeling vond het een samenhangend geheel waarvan gehoopt wordt dat gans Vlaanderen er zou achter staan.

De passage van professor Wielemans over het mens- en maatschappijbeeld is in de definitieve tekst weggelaten. Vermits de visie die eraan ten grondslag ligt niet expliciet is opgenomen, lijken de eindtermen een neutraal gegeven. Intussen zegt men dat het niet mogelijk is uitzonderingen op de eindtermen toe te staan omdat dan het concept zelf van de eindtermen zou worden uitgehold en de coherentie verloren zou gaan. Er is dus een samenhangende visie. Niemand twijfelt er echter aan dat het juist de bedoeling was van de commissie om deze visie niet openbaar te maken. Anders waren de eindtermen politiek niet haalbaar.

Onderwijs hangt samen met het beeld dat men heeft van de mens. Daar komt het de overheid niet toe stelling in te nemen. Vrije Ruimte betreurt dat de eindtermen de grondwettelijk gegarandeerde vrijheid van onderwijs ondermijnen. Wij hoeven niet perse het buitenland na te volgen. Bovendien is het in Duitsland en Nederland mogelijk afwijkingen te bekomen. Deze eindtermen eisen een centrale plaats op in het onderwijsgebeuren. Wie een andere visie heeft, wordt erdoor in de hoek gedreven.

Ten onrechte worden de eindtermen beschouwd als een criterium voor kwaliteit. Kwaliteit wordt bepaald door de basisinvulling van het onderwijs, en er zijn meerdere legitieme basisinvullingen mogelijk. In de eenvormigheid van het eindtermentijdperk zal de discussie over de kwaliteit van het onderwijs al vlug worden herleid tot de vraag welke eindtermen al dan niet worden bereikt.

Kwaliteit vereist echter diversiteit. Dat de vrijheid van onderwijs door de eindtermen tot in haar diepste kern wordt geschaad, zal ik illustreren met het voorbeeld van het vak aardrijkskunde. Het uitgangspunt is daar dat dit vooral geo-ecologie moet zijn. De verhouding van de mens tot het milieu staat centraal, en dit op verschillende niveaus. In de

eerste graad wordt de kennis beperkt tot het lokale. Waarom mag de leerling niet kiezen voor het regionale of mondiale aspect ? Waarom kan er niet gekozen worden voor de exact wetenschappelijke benadering van geologie of cosmologie ? Daarenboven stel ik vast dat er een strikt sequentiële opbouw wordt gevolgd, van het lokale in de eerste graad, naar het mondiale en het universele in de derde graad. Bij de verantwoording van de eindtermen wordt in het hoofdstuk over Actief leren nochtans verwezen naar de verschuiving van het sequentieel onderricht naar het exemplarisch onderricht. Is het echt zo dat pubers meer belangstelling hebben voor het lokale en het regionale niveau ? Waarom moet deze keuze verplicht gesteld worden ?

Voor de vakken biologie en geschiedenis zou ik gelijkaardige vragen kunnen stellen.

Toch vindt Vrije Ruimte dat de overheid meer moet zijn dan louter een toeschouwer. De overheid moet de individuele ontplooiing van elk kind waarborgen. Dit mag echter niet gebeuren vanuit een levensbeschouwelijke of pedagogische invalshoek. We stellen voor om de rechten van het kind te gebruiken als criterium voor de eindtermen. Als de rechten van het kind worden geschaad wanneer een eindterm niet wordt bereikt, dan is er sprake van een legitieme eindterm. Dat is dan ook de grens van de overheidsbemoeienis. De rechten van het kind moeten door de overheid worden veilig gesteld, en niet de één of andere pedagogische visie. Op deze manier zullen andere projecten een nieuwe dimensie kunnen geven aan het onderwijs. Vrije Ruimte vraagt aan het Vlaams Parlement de voorliggende eindtermen niet goed te keuren. Momenteel loopt bij het Arbitragehof een procedure, ingezet door Vrije Ruimte over de eindtermen in het basisonderwijs. De definitieve uitspraak hierover valt ten laatste eind oktober 1996. Het is aangewezen om te wachten op deze uitspraak vooraleer verdere beslissingen te nemen.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Als ik het goed begrijp, dan gaat u akkoord met het principe van eindtermen wanneer ze uitgaan van de rechten van het kind. U weigert de overheid de mogelijkheid te geven deze eindtermen verder in te vullen. Wie moet volgens u de doelstellingen dan wel inhoudelijk verder invullen ?

De heer Werner Govaerts : Deze moeten, volgens onze idealistische visie, verder worden ingevuld door de scholen, en daarmee bedoelen we de leraren en ouders die de school maken en dus niet de één of andere koepel, die meent de scholen te kunnen vertegenwoordigen. De doelstellingen moeten wel expliciet kenbaar worden gemaakt aan alle participanten van de school.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Vreest u niet dat de continuïteit van het onderwijs in gevaar wordt gebracht, omdat de eindtermen bij nieuwe leraars en een nieuw bestuur voortdurend zullen veranderen ?

De heer Werner Govaerts : Ook andere sprekers hadden het vandaag over periodes van drie tot vijf jaar voor het aanpassen van de eindtermen.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Wellicht zal de aantasting van de continuïteit van de eindtermen in uw onderwijsconcept ingrijpend zijn.

De heer Werner Govaerts : Een school kan uiteraard wel een eigen gezicht behouden. Een katholieke school zal bijvoorbeeld niet van de ene op de andere dag een islamitische of een protestantse school worden. Er moet natuurlijk wel een basisconcept van de school als geheel voorliggen. De doelstellingen kunnen na verloop van jaren echter wel veranderen naargelang wat aansluit bij de leefwereld van de leerlingen.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Binnen de ARGO zijn sommige lorgo's politiek getint. Zullen de eindtermen in uw onderwijsconcept liberaler of socialer worden naargelang de invulling van de lorgo ?

De heer Werner Govaerts : Door op die manier te werken bekennen we alleen kleur ten opzichte van de huidige situatie.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Nu heeft dit toch geen invloed op de leerplannen ?

De heer Werner Govaerts : Toch wel, in de teksten van de DVO wordt dit het verborgen leerplan genoemd.